

"Tätähän mä oon aina halunnu tehdä"

Varhaiskasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikin käytöstä
päiväkodissa

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi
Opinnäytetyö
23.10.2009

Julia Lappeteläinen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi
Tekijä/Tekijät		
Julia Lappeteläinen		
Työn nimi		
"Tätähän mä oon aina halunnu tehdä" Varhaiskasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikin käytöstä päiväkodissa		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Syksy 2009	39 + 2 liitettä
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa varhaiskasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikin käytöstä päiväkodissa. Tarkoitukseni oli selvittää, miten kasvattajat olivat käyttäneet vuorovaikutusleikki-menetelmää työssään ja miten vuorovaikutusleikkiryhmän periaatteet olivat siirtyneet arjen kasvatustyöhön. Tein työni Järvenpään varhaiskasvatuspalveluihin osana Länsi- ja Keski-Uudellamaalla toteutettavaa Lapsuuden arvokas arki ARVO-hanketta. Hankeen tavoitteena on luoda edellytykset jatkuvalla lapsuuden hyvinvoinnin kehittämistoiminnalle alueella.</p> <p>Opinnäytetyöni oli kvalitatiivinen tutkimus. Aineiston keräsin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Haastattelin työhöni neljää kasvattajaa, jotka työskentelivät kahdessa päiväkodissa Keski-Uudellamaalla. Aineiston analysoin sisällönanalyysin menetelmällä.</p> <p>Aineistosta käy ilmi, että kasvattajat suunnittelivat huolellisesti sekä lasten valinnat vuorovaikutusleikkituokioihin että vuorovaikutusleikkituokioiden sisällön. Vuorovaikutusleikkituokioissa korostui intensiivisyys ja lapsen aito kohtaaminen. Kasvattajat kokivat, että vuorovaikutusleikkituokion ohjaus edellytti menetelmän sisäistämistä ja ohjaajan rohkeaa heittäytymistä toimintaan. Tulosten perusteella vuorovaikutusleikin periaatteet olivat siirtyneet arjen kasvatustyöhön monella tapaa. Kasvattajat käyttivät vuorovaikutusleikkituokioiden leikkejä arjessa. Vuorovaikutusleikki oli myös pedagoginen valinta: lapsen kohtaamisesta arjessa keskusteltiin päiväkodin yhteisissä palaverissa. Vuorovaikutusleikkituokioita ohjanneet kasvattajat kokivat, että vuorovaikutusleikki oli vaikuttanut merkittävästi heidän tapaansa tehdä arjen kasvatustyötä.</p> <p>Tuloksista voi päätellä, että vuorovaikutusleikki-menetelmän toteuttaminen päiväkodissa vaatii vuorovaikutusleikin periaatteiden omaksumista ja koko yksikön kasvattajien yhteistyötä. Vuorovaikutusleikin periaatteiden soveltaminen arkeen edellyttää koko päiväkodin kasvatuskulttuurin tarkastelua ja kehittämistä.</p>		
Avainsanat		
päiväkoti, toimintaympäristö, vuorovaikutusleikki, kasvatuskulttuuri		

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Julia Lappeteläinen		
Title		
"This is what I always wanted to do" Staff's Experiences of the Use of Theraplay Group in Day Care		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Autumn 2009	39 + 2 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>The objective of this study was to explore what kinds of views day care staff had on the use of Theraplay Group in day care. The purpose was also to examine how day care staff had used the method of Theraplay Group in their work and if the principles of Theraplay Group had become part of their everyday work. My final project was part of the project ARVO The Valuable Everyday Life of Childhood which is conducted in West and Middle Uusimaa. The purpose of the project is to create possibilities to develop childhood welfare in the area.</p> <p>My final project was a qualitative study where the material comprised half structured interviews. The data was collected by interviewing four day care employees who worked in two day care centres in Middle Uusimaa. The study material was analyzed by using content analysis.</p> <p>The results showed that day care staff selected the children carefully to their Theraplay Groups and also planned the program of Theraplay Group well. Intensiveness and genuine meeting with the child during Theraplay Group were emphasized. Leading Theraplay Group required absorbing the method and leaders' brave flinging into action. The results of the study showed that the principles of Theraplay Group had become part of everyday work in many ways, for example games from Theraplay Group were used regularly. Theraplay Group was also a pedagogical choice and encountering the child in everyday life was discussed in the meetings in the day-care centre. The day care employees who led the groups thought the method had affected their working practices on a daily basis significantly.</p> <p>As a conclusion, it can be stated that using Theraplay Group method in day care requires adoption of the principles of the Theraplay group as well as co-operation of all educators. To apply the principles in everyday life provides both examination and development of the educational culture of the day care centre as a whole.</p>		
Keywords		
day-care centre, operational environment, Theraplay Group, educational culture		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	THERAPLAY-MENETELMÄ	3
2.1	Theraplayn tavoite	3
2.2	Theraplayn toteuttaminen	4
3	VUOROVAIKUTUSLEIKKI	6
3.1	Vuorovaikutusleikin tavoitteet	6
3.2	Vuorovaikutusleikin säännöt ja rituaalit	7
3.3	Vuorovaikutusleikin toteuttaminen	9
4	PÄIVÄKOTI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	10
4.1	Päiväkodin toimintakulttuuri	11
4.2	Kasvatuskulttuurin rakentuminen	12
5	AIEMPIA TUTKIELMIA JA OPINNÄYTETÖITÄ SUOMESSA	14
6	TUTKIMUSASETELMA	16
6.1	Tutkimustehtävä	16
6.2	Tutkimusmenetelmät	16
6.3	Aineiston keruu	17
6.4	Aineiston analysointi	18
7	TULOKSET	20
7.1	Vuorovaikutusleikkiryhmien toteuttaminen päiväkodissa	20
7.2	Vuorovaikutusleikkiryhmän rakenne	22
7.3	Vuorovaikutusleikkiryhmän merkitys	24
7.4	Vuorovaikutusleikki arjessa	25
7.5	Kasvattajan ammatillinen kehittyminen	27
7.6	Kehittämisehdotuksia	28
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
8.1	Lapset valikoituvat vuorovaikutusleikkiryhmiin	29
8.2	Intensiivisyys on tärkeintä	30
8.3	Kohtaaminen arjessa paranee	31
8.4	Vuorovaikutusleikki on koko yksikön valinta	31
9	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	33
10	POHDINTA	34
	LÄHTEET	38

LIITTEET 1-2

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa vuorovaikutusleikin merkitystä päiväkodissa. Tutkin vuorovaikutusleikki-menetelmää työssään käyttäneiden kasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikistä. Tavoitteenani on selvittää, miten kasvattajat toteuttavat vuorovaikutusleikkiä päiväkodissa ja miten vuorovaikutusleikin periaatteet ja arvot näkyvät kasvatustyössä päiväkodin arjessa.

Opinnäytetyöni liittyy Lapsuuden arvokas arki ARVO – hankkeeseen. Hankkeen tarkoituksena on luoda edellytykset pysyväälle lapsuuden hyvinvoinnin kehittämisyksikölle, jonka tavoitteena on kehittää lapsuuden hyvinvointia tukevia palveluja, vahvistaa henkilökunnan osaamista sekä tunnistaa koulutustarpeita. Lähtökohtana on parantaa lasten ja perheiden palveluja kokonaisvaltaisesti. Hankkeessa on mukana 15 kuntaa Keski- ja Länsi-Uudenmaan alueelta, oppilaitoksia sekä Sosiaalitalo Oy, joka on sosiaalialan osaamiskeskus. Hanke päättyy lokakuussa 2009. Hankkeen työtä jatkaa Lapsen ääni, Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkosto. (Sosiaalitalo.)

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen ja aihe työhöni tuli suoraan Järvenpään varhaiskasvatuspalveluista. Opinnäytetyötäni koordinoi Järvenpään kaupungin varhaiskasvatusohjaaja Taija Pölkki. Vuorovaikutusleikki on tällä hetkellä ajankohtainen työmenetelmä Keski- ja Länsi-Uudenmaan alueella; se on valittu yhdeksi keskeiseksi työkaluksi hyvinvoinnin parantamiseen päiväkodeissa. Vuorovaikutusleikin käyttöä päiväkodeissa halutaan lisätä, sillä sen tulokset näkyvät nopeasti lasten arjessa. Vuorovaikutusleikki on ollut käytössä alueen päiväkodeissa jo vuosia, mutta nyt menetelmä halutaan useamman kasvattajan käyttöön.

Vuorovaikutusleikki on ihanteellinen työmenetelmä: se sopii kaikille lapsille ja toiminnan tulokset näkyvät nopeasti. Itse kiinnostuin menetelmästä erityisesti sen kuntouttavan vaikutuksen vuoksi. Kohtasin työharjoittelujaksolla päiväkodissa lapsia, joilla oli vaikeuksia muodostaa sosiaalisia suhteita toisiin lapsiin ja leikkiä yhdessä. Tuntui, että nämä lapset olisivat tarvinneet yhteistä ohjattua toimintaa ja kokemuksen siitä, että ovat ryhmän jäseniä. Vuorovaikutusleikki-menetelmän avulla ryhmässä toimimista ja yhteisöllisyyttä on mahdollista kehittää tavallisessa päiväkotiryhmässä. Vuorovaikutusleikkiryhmä mahdollistaa kasvattajalle myös lapsen kohtaamisen yksilönä. Päiväkotien ryhmäkoot pääkaupunkiseudulla ovat kasvussa. Kolmenkymmenen lapsen päiväkotiryhmäs-

sä on haasteellista pystyä huomioimaan lapsia yksilöinä. Vuorovaikutusleikkituokio mahdollistaa kasvattajan pysähtymisen lapsen äärelle.

Työni teoreettisen viitekehyksen muodostavat vuorovaikutusleikki, päiväkotitoimintaympäristö ja päiväkodin kasvatuskulttuuri. Vuorovaikutusleikki perustuu Theraplay-työskentelymalliin. Tämän vuoksi selvitän työssäni myös Theraplay-menetelmän pääpiirteitä. Vuorovaikutusleikin syvällisempää ymmärtämistä varten haastattelin Ryhmätheraplay-kouluttaja Sinikka Savolaa. Otteita haastattelusta olen käyttänyt muodostaessani vuorovaikutusleikin teoreettista osuutta työssäni.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin työtäni varten neljää päiväkodin kasvattajaa. Haastateltavat työskentelivät kahdessa päiväkodissa Keski-Uudellamaalla. Kaikki kasvattajat olivat ohjanneet vuorovaikutusleikkiryhmiä useamman vuoden ajan. Haastatteluaineiston analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Tavoitteenani oli saada kasvattajilta aiheesta mahdollisimman oma-kohtaista ja syvällistä tietoa, josta olisi hyötyä muille vuorovaikutusleikistä kiinnostuneille kasvattajille.

2 THERAPLAY-MENETELMÄ

Theraplay on yhteyttä rakentava, eloisa ja leikkisä lyhytkestoinen terapiamuoto. Theraplay-menetelmä on kehitetty Yhdysvalloissa 1960-luvun lopulla. Theraplay työmetodin luoja on Ann Jernberg, joka työskenteli 1960-luvun lopulla Chicagon alueen psykologisten palvelujen johtajana. Jernberg huomasi työssään hoitoresurssien alueella olevan riittämättömät kaikille apua tarvitseville lapsille. Käytössä olevat terapiat olivat pitkäkestoisia ja kalliita sekä hoitoa tarjoavat hoitokeskukset kaukana apua tarvitsevista perheistä. Tarvittiin terapiaa, joka oli nopeavaikutteista ja joka tarjottiin lähellä lasta. Suomeen Theraplay tuli vuonna 1993 kun psykologi Katja Rantala ja erityislastentarhanopettaja Ulla Turkka kävivät Chicagossa opiskelemassa menetelmän perusteet. (Jernberg-Booth 2003: 14, 21, 29; Rantala 1999: 134-135.)

Theraplayn mallina on terve pikkulapsen ja vanhemman suhde. Theraplayn juuret ovat vahvasti psykoanalyttisessa ajattelussa ja kehityspsykologiassa, mutta myös ihan tavallisessa pikkulasten hoitokäytännössä. Menetelmän teoreettisena pohjana ovat Austin Des Lauriersin tutkimukset varhaislapsuuden sensorisista elämyksistä sekä Viola Brodyn teokset. Des Lauriers korosti katsekontaktin ja fyysisen kosketuksen merkitystä lapsen ja terapeutin suhteessa. Des Lauriers oli potilaidensa kanssa lattialla, piti heitä sylissään ja stimuloi heitä tavoilla, jotka liittyivät hyvin varhaiseen vuorovaikutukseen. Brody keskittyi terapeutin ja lapsen hoivasuhteeseen, johon kuuluivat fyysinen kosketus sekä tuudittaminen, laulaminen ja sylissä pitäminen. Myöhemmin Theraplayn kehittymiseen ovat vaikuttaneet erityisesti kiintymyskehityksen tutkijoiden ajatukset. (Jernberg-Booth 2003: 21; Rantala 1999: 134-135.)

2.1 Theraplayn tavoite

Theraplay hoitomenetelmän tavoite on aina kolmijakoinen: 1) lasta autetaan korvaamaan huonot ratkaisut ja käytösmallit terveillä, luovilla ja lapsen ikään sopivilla vaihtoehtoilla 2) lapsen itseluottamusta kasvatetaan 3) rakennetaan hyvä vuorovaikutussuhde lapsen ja hänen huoltajiensa välille. Vanhemmat otetaan aina mukaan terapiaprosessiin, mikäli se vain on mahdollista. Aluksi vanhemmat toimivat tarkkailijoina ja myöhemmin terapian edetessä rinnakkaisterapeutteina. Terapeutin tavoitteena työskentelyssä on toimia niin, että lapsen ja vanhemman välille saadaan syntymään toimiva ja "aito" vuorovaikutussuhde. Theraplayn perusajatuksena on järjestää uudelleen tilanne, jossa lapselle tarjotaan sellaiset tärkeät varhaisvaiheen kokemukset, joiden puuttuminen on häirinnyt suotuisaa kehitystä. Häiriöiden taustalla olevat syyt ovat voineet liittyä joko lapsen ominaisuuksiin tai sitten vanhemmat eivät ole syystä tai toisesta pystyneet toteuttamaan hyvää vuorovaikutusta lapsen kanssa. Theraplay-menetelmää voidaan

käyttää kaiken ikäisten ihmisten kanssa, mutta useimmiten hoidettavat ovat olleet lapsia, joiden ikä on ollut puolestatoista kahteentoista ikävuoteen. (Jernberg-Booth 2003: 29-30, 69; Rantala 1999: 134-135.)

2.2 Theraplayn toteuttaminen

Theraplay tuokioid perustuvat neljään dimensioon eli osa-alueeseen, joista jokainen tukee terveen kehityksen eri puolta. Nämä osa-alueet ovat rakenteellisuus, yhteisyys, hoivaavuus ja haastavuus. Näiden osa-alueiden lisäksi Theraplay työskentelyssä korostuu leikinomaisuus, joka tarkoittaa ilmapiirin lämpöä, spontaanisuutta, optimismia ja iloa. (Jernberg-Booth 2003: 40-41.)

Rakenteellisuudella tarkoitetaan vanhemman ja pikkulapsen välisessä suhteessa vanhemman kykyä reagoida lapsen tarpeisiin sekä kykyä asettaa lapselle rajat taatakseen tämän turvallisuuden ja auttaakseen lasta hahmottamaan maailmaa jossa elää. Rakenteellisuus Theraplayssa tarkoittaa turvallisuutta ja rajoja, jotka aikuisjohtoinen työskentely tuo vuorovaikutustilanteeseen. Aikuinen viestittää hoidon aikana lapselle, että ”olet turvassa kanssani, koska minä pidän sinusta hyvää huolta”. Aikuisjohtoisessa työskentelyssä aikuinen ottaa vastuun tilanteissa ja tekee aloitteen. Lapsi saattaa protestoida aikuisjohtoisuutta vastaan, mutta aikuisen on tärkeää säilyttää johtajuus ja ottaa vastaan lapsen tunteenpurkaukset. Rakenteellisuus Theraplayssa näkyy myös selkeinä sääntöinä sekä lapsen ja leikin suhteen säätelynä. Esimerkiksi leikit, joissa on selvä alku, huipentuma ja loppu tuottavat lapselle kokemuksia hyvistä säännöistä ja iloa tuottavasta aikuisjohtoisuudesta. Struktuurissa on olennaista leikin strukturoiminen mahdollisimman sopivaksi lapselle, jotta tuloksena olisi onnistuneen vuorovaikutuksen kokemus. (Jernberg-Booth 2003: 41; Rantala 1999: 137.)

Yhteisyys vanhemman ja lapsen välille muodostuu iloisista kontakteista, joissa lapsi oppii kommunikoimaan, kokemaan läheisyyttä ja nauttimaan ihmisten välisestä yhteydestä. Monet perinteisesti vauvan kanssa leikityt leikit, kuten kurkistusleikki ja kiinni-toleikki, houkuttelevat vuorovaikutukseen hoitajan kanssa ja pitävät yllä optimaalista vireyden tasoa. Theraplay työskentelyssä aikuinen soveltaa hoitoon äidin ja pikkuvauvan keskinäisiä leikkejä. Leikkien tarkoituksena on tarjota lapselle seikkailua, vaihtelua, virikkeitä ja tuoretta näkökulmaa elämään. (Jernberg-Booth 2003: 41-42.)

Hoivaavuus vanhemman ja lapsen välillä on sylissäpitämistä, halaamista, syöttämistä ja tuudittamista. Tämänkaltaiset toimet rauhoittavat ja tyyntyttävät lasta ja antavat hänelle turvallisen olon. Hoiva Theraplay työskentelyssä tapahtuu hoivaavissa leikeissä, jossa lapsella on mahdollisuus taantua, olla passiivinen ja vastaanottava. Hoivaavia

Theraplay leikkejä ovat syöttäminen, kädenjälkien tekeminen voiteen avulla sekä keinnuttaminen. Hoivaleikkien merkitys korostuu silloin, kun lapselta on puuttunut hoivakokemuksia tai hän ei ole kyennyt ottamaan hoivaa vastaan. (Jernberg-Booth 2003: 42; Rantala 1999: 139.)

Haastavuus vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteessa on pienokaisen kannustamista astumaan eteenpäin, hallitsemaan jännittäviä kokemuksia ja nauttimaan mielihyvää, jonka osaaminen on tuottanut. Theraplayssa haastavien leikkien tarkoituksena on lapsen onnistumisen tunteiden herättäminen. Haastavat leikit opettavat lasta löytämään omat rajansa ja laajentamaan niitä sekä lisäävät lapsen rohkeutta ja uskoa omiin mahdollisuuksiin. Haastamisleikeissä lähdetään aina siltä tasolta, jolla lapsi pystyy saamaan onnistumisen kokemuksia. Haastetta lisätään lapsen itsetunnon kasvaessa nopeammiksi ja hurjemmiksi. (Jernberg-Booth 2003: 43; Rantala 1999: 138-139.)

Theraplay terapeutti muodostaa näiden osa-alueiden pohjalta jokaiselle lapselle sopivan yksilöllisen hoidon. Hoitoa suunnitellessa on tärkeää huomioida myös hoidon soveltaminen lapsen emotionaalisen iän mukaan. Lapsen minuuden, omanarvontunnon ja itseluottamuksen perusta luodaan varhaislapsuudessa. Theraplay-hoidossa palataan siihen hetkeen jolloin tunne-elämän kehitys häiriintyi. Tämän vuoksi lapsen hoidossa aktiviteetit tulisi suunnitella aina lapsen emotionaalisen iän mukaan, ei ikävuosien perusteella. (Jernberg-Booth 2003: 40-43.)

Theraplay on EU-rekisteröity hoitomalli. Theraplay terapiaa voi antaa ainoastaan sellainen henkilö, joka on suorittanut USAn Theraplay-instituutin hyväksymän koulutusohjelman. Suomessa Theraplay-koulutusta tarjoaa Suomen Theraplay-yhdistys ja sen hyväksymät kouluttajat. Theraplay-koulutukseen voi hakea sellainen koulutuksensa päättänyt henkilö, joka viran, toimen tai työn puolesta työskentelee lasten ja perheiden parissa. Theraplay koulutusta on kahden tasoista. Theraplay-terapiaa yksityisenä ammatinharjoittajana voi antaa vain koulutettu Theraplay-terapeutti. Theraplay-pätevyyden suorittanut henkilö puolestaan voi käyttää Theraplay-hoitoja osana omaa toimenkuvansa lasten ja perheiden kanssa. (Suomen Theraplay-yhdistys ry.)

3 VUOROVAIKUTUSLEIKKI

Yksilöllisestä Theraplay-menetelmästä on muokattu Ryhmä-Theraplay työskentelymenetelmä, joka soveltuu ryhmien ohjaukseen. Ryhmä-Theraplay sai alkunsa opettajista, jotka huomasivat menetelmän hyödyllisyyden yksilöterapiassa ja halusivat kaikkien oppilaittensa hyötyvän Theraplay-kokemuksista. (Rubin 2003: 343.)

Ryhmä-Theraplayn toi Suomeen psykologi Katja Rantala, joka työnohjasi ja koulutti pienimuotoisesti Ryhmä-Theraplayta omalla työalueellaan. Ryhmä-Theraplaysta käytetään suomenkielistä nimeä vuorovaikutusleikki. Vuorovaikutusleikin on kehittänyt Suomessa Sinikka Savola, joka on tehnyt menetelmästä erityisesti suomalaisen kulttuuriin sopivaksi muokatun tavan leikkiä. Savola tutustui menetelmään vuonna 1993 ja aloitti pari vuotta myöhemmin vuorovaikutusleikkikurssit Suomessa. Savolan mukaan Ryhmä-Theraplay ja vuorovaikutusleikki ovat kuitenkin sama asia. Käytän opinnäytetyössäni vuorovaikutusleikki käsitettä, koska päivähoidossa menetelmä tunnetaan tällä nimellä. (Rubin 2003: 343; Kontu 2001: 91; Savola 2009.)

Savolan mukaan vuorovaikutusleikin voi oppia kahdella tapaa: joko käymällä itse vuorovaikutusleikkiohjaajan kurssin tai oppimalla menetelmän joltakin kurssin käyneeltä, vuorovaikutusleikkiohjaajasta vetäneeltä ohjaajalta. Vuorovaikutusleikkiohjaajan koulutus koostuu kaksipäiväisestä peruskurssista ja vähintään puolen vuoden päästä peruskurssista pidettävästä jatkopäivästä. Savola suosittelee kurssin käymistä, mutta mikäli ohjaaja on hyvä, vuorovaikutusleikkimenetelmän voi oppia myös ”oppipoikana”. Savola korostaa tekemällä oppimisen merkitystä vuorovaikutusleikkimenetelmässä. Menetelmää ei voi oppia lukemalla teoriaa. Savolan mukaan vuorovaikutusleikki on ”homma jota vedetään persoonalla – ei niinkään akateemisilla opeilla”. Mikäli kuitenkin haluaa käyttää Ryhmä-Theraplay nimitystä, on koulutus käytävä. Vuorovaikutusleikki sopii Savolan mukaan hyvin päivähoitoon, sillä päivähoidon työntekijät ovat tottuneet työskentelemään lasten kanssa. Päivähoidossa osataan jo kohdata lapsi eikä lapsen kohtaamista ja koskettamista tarvitse enää erikseen opetella. Vuorovaikutusleikissä katse ja hyvä kosketus ovat tärkeitä asioita. (Savola 2009.)

3.1 Vuorovaikutusleikin tavoitteet

Vuorovaikutusleikki mahdollistaa yhteyttä rakentavan vaikutuksen useampiin avuntarpeissa oleviin. Menetelmän avulla voidaan kohottaa ryhmän osallistujien itsetuntoa, lisätä luottamusta toisiin ihmisiin ja kasvattaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vuorovaikutusleikki voidaan yhdistää yksilölliseen hoitoon, mutta sitä voidaan toteuttaa myös pelkästään tarjoamaan ryhmille pirteää, leikkisää ja huolehtivaa vuorovaikutusta.

Vuorovaikutusleikillä ei voida kuitenkaan korvata yksilöterapiata. Savolan mukaan vuorovaikutusleikki on toiminnallinen, ei psykologinen menetelmä. Se soveltuu käytettäväksi kaikkien lasten kanssa, ei ainoastaan niiden, joilla on ongelmia. Savola korostaa vuorovaikutusleikin merkitystä aikuisen ja lapsen yhteyttä rakentavana menetelmänä. Hänen mukaansa vuorovaikutusleikin tarkoituksena ei ole puuttua vanhempi-lapsi suhteeseen, kuten Theraplay-terapiatyöskentelyssä. Vuorovaikutusleikissä kasvatetaan luottamusta aikuista kohtaan. Lisäksi opetellaan olemaan vuorovaikutuksessa muitten ryhmän lasten kanssa. (Rubin 2003:343; Savola 2009.)

Savolan mukaan vuorovaikutusleikki soveltuu menetelmänä kaikille lapsille. Kaikkein nopeimmin vuorovaikutusleikkiin reagoivat arat, ujut ja vetäytyvät lapset. Ainoa ryhmä, jolle Savolan mukaan vuorovaikutusleikki ei sovi, ovat narsistiset lapset. Vuorovaikutusleikkiryhmässä Savola korostaa yhteyden rakentamista lapseen. Se on vuosien kokemuksen perusteella noussut hänen mukaansa tärkeimpään rooliin vuorovaikutusleikissä. Mikäli yhteyttä ei ole, ei ole myöskään mahdollista toteuttaa muita Theraplayn elementtejä lapsen kanssa työskennellessä. (Savola 2009.)

3.2 Vuorovaikutusleikin säännöt ja rituaalit

Vuorovaikutusleikin taustalla on Theraplay työskentelymalli, joka perustuu neljään osalueeseen: rakenteellisuuteen, yhteisyyteen, hoivaavuuteen ja haastavuuteen. Vuorovaikutusleikki perustuu neljään sääntöön, jotka ovat kehittyneet Theraplayn neljän osalueen pohjalta. Säännöt ovat seuraavat: satuttaa ei saa, pysytään yhdessä, pidetään hauskaa ja aikuinen johtaa. (Rubin 2003: 345; Savola 2009.) Sinikka Savola on lisännyt itse viidennen säännön vuorovaikutusleikkiin. Viides sääntö on ilo. (Savola 2009.)

Satuttaa ei saa. Ensimmäinen sääntö liittyy kiinteästi Theraplayn hoivan osalueeseen. Sillä tarkoitetaan vuorovaikutusleikissä kahta asiaa: jokaisella lapsella on oikeus hoivaan tuokion aikana ja tuokiossa ketään ei satuteta. Kaikki kolhut, sekä sisäiset että ulkoiset tulisi tuokion aikana ottaa vakavasti. Kolhuja hoidetaan voiteella, puhaltamalla tai jollakin muulla tapaa. Aikuisen tehtävänä on omilla sanoillaan, mielialoillaan ja toimillaan viestittää, että toisten ja itsensä satuttaminen on epämiellyttävää ja ei-toivottavaa. Lapsia kannustetaan kertomaan ryhmässä jos heihin on sattunut tai mikäli he arvelevat johonkuhun toiseen sattuneen. Lapsia myös rohkaistaan voitelemaan rasvalla ryhmän muita lapsia. (Rubin 2003: 345; Rubin-Tregay 1989: 28.)

Pysytään yhdessä. Toinen sääntö välittää Theraplayn jäsentävää ja vuorovaikutukseen houkuttavaa viestiä. Vuorovaikutusleikissä kaikki ryhmän jäsenet pyritään osallistamaan kaikkiin aktiviteetteihin eikä ketään jätetä ulkopuolelle. Tätä yhdessä pysymistä

korostaa vuorovaikutusleikkituokion aloitustilanne: tuokiota ei aloiteta ennen kuin jokainen ryhmään kuuluva jäsen on ympyrässä. Yhdessä pysyminen vaatii aikuisen ohjausta ja reagointia eri tilanteisiin. Lapsia pitää auttaa pysymään piirin tapahtumissa mukana, mutta toisinaan voi olla myös tarpeen joustaa yhdessä pysymisen säännöstä. Esimerkiksi epäröivän lapsen voi antaa katsella muiden leikkiä, ennen kuin näyttää siltä, että hän on valmis liittymään mukaan. (Rubin 2003: 346; Rubin ym. 1989: 32.)

Pidetään hauskaa. Kolmas sääntö viestittää Theraplayn virikkeellisyyttä, leikkisyyttä ja haasteellisuutta. Vuorovaikutusleikkituokioissa hauskanpito vapauttaa lapset vastuullisuuden taakasta ja lievittää suorituspainetta. Leikkien tarkoituksena on tuottaa huvia, riemua ja puhdasta iloa. Pidetään hauskaa sääntö vaatii ohjaajalta oman roolinsa tarkastelua. Ohjaajan on unohdettava vuorovaikutusleikissä opettajan rooli ja omaksuttava leikkitoimin rooli. Tärkeää on myös oma hauskanpito: ohjaajan tulee ohjata vain sellaisia leikkejä joista hän itse nauttii ja jotka tuottavat hänelle iloa. (Rubin 2003: 346-347; Rubin ym. 1989: 50.)

Aikuinen johtaa. Neljännen säännön viesti on selkeä: aikuisella on aina johto käsisään. Vuorovaikutusleikin tuokiot suunnitellaan tarkoin etukäteen, jolloin ryhmää johtavat aikuiset tietävät leikkituokion ohjelman etukäteen: milloin aloitetaan ja lopetetaan ja missä osanottajat istuvat. Vuorovaikutusleikkituokion aikana aikuiset eivät kysele, mitä ryhmän jäsenet haluaisivat tehdä. Aktiviteetit esitellään myönteisesti ja selväsanaisesti. Aikuisen johtaminen tuo lapsille turvaa; he voivat luottaa siihen että ohjaaja ratkoo mahdolliset ongelmat. Vuorovaikutusleikissä aikuisen johtaminen ja tarkkaan valitsemat leikit saavat lapsen myös tuntemaan itsensä tärkeäksi. Lapsi on myös helpottunut siitä, että aikuinen auttaa tarvittaessa. (Rubin 2003: 347; Rubin ym. 1989: 27.)

Ilo. Leikkien ja ryhmäleikkien tulee olla iloisia ja palkitsevia. Sääntönä on, että ohjaajien on itse pystyttävä osallistumaan leikkeihin. Aikuisen pitää pystyä kokemaan toiminta iloisena ja lapset iloa tuottavina olentoina. Ei- ja Älä-sanoja tulisi välttää tuokion aikana. (Savola 2009.)

Vuorovaikutusleikissä on kaksi rituaalia, jotka kuuluvat olennaisena osana rakentamiseen. Niitä ei saa jättää koskaan pois ohjelmasta. Ensimmäinen ryhmärituaali on tarkastukset. Vuorovaikutusleikin alussa jokaista lasta tervehditään, katsotaan ja hoidetaan. Tarkastukset ovat hetki, jolloin jokaisen lapsen ”pipejä” hoivataan esimerkiksi rasvaamalla ja koskettamalla pumpulipalloilla. Tavasta, jota pipien hoivaamiseen käytetään, tulee ryhmän jäsenille hoivaamisen symboli, jota he käyttävät aina ulkoisten ja sisäisten kolhujen hoivaamiseen. Tarkastukset antavat jokaiselle lapselle mahdollisuu-

den olla valokeilassa, jossa häntä ihaillaan ja hän saa huomiota pyytämättä. Lapselle voidaan esimerkiksi laulaa laulu tai kaikki voivat kätellä tai halata lasta. (Rubin 2003: 347-348; Rubin ym. 1989: 62.)

Toinen ryhmärituaali on syöttäminen. Jokaisen vuorovaikutusleikkituokion aikana lapsille syötetään jokin namupala. Tällä rituaalilla jäljitellään tilannetta, jossa äiti syöttää lastansa. Tämä varhainen kokemus syöttämisestä on ihmisen tärkein hoivakokemus, jossa hän jättäytyy täysin toisen armoille. Ihmisen terve tunne-elämän kehitys vaatii sekä hoivatuksi tulemistä että luottamaan oppimista. (Rubin 2003: 347-348.)

3.3 Vuorovaikutusleikin toteuttaminen

Vuorovaikutusleikki on ennalta suunniteltu, strukturoitu leikkitilanne. Kaikki vuorovaikutusleikkituokiot etenevät samalla tavalla. Aluksi kaikki osallistujat tulevat piiriin, jossa jokainen lapsi otetaan yksilöllisesti vastaan. Piirissä jokaisen lapsen ”pipit” hoivataan: niitä voidaan silittelä, puhalttaa tai rasvata. Tämän jälkeen on vuorossa kaksi ennalta suunniteltua haasteellista leikkitehtävää. Leikkien jälkeen vietetään yhteinen herkkuhetki. Vuorovaikutusleikkituokion päättää loppupiiri. Aikuiset saattavat jokaisen leikkijän yksilöllisesti leikkitilasta pois. Poistuminen voi tapahtua esimerkiksi huovassa keinutellen. (Kontu 2001: 91-92.)

Vuorovaikutusleikkiryhmän käynnistäminen vaatii suunnittelua. Ryhmää muodostettaessa on päätettävä, minkä kokoinen ryhmä on ja kuinka monta lasta siihen osallistuu. Ryhmä voidaan koota iän, aihepiirin tai käyttäytymismallin mukaan. (Rubin 2003: 348.) Savola suosittelee kuuden lapsen ryhmää. Pienemmillä lapsilla ryhmä voi olla pienempi. Ryhmässä nimettyjä lapsia, sellaisia lapsia joilla on jotain erityisiä ongelmia, voi olla 2-3. Loput voisivat olla niin sanottuja ”taviksia”; lapsia joilla ei ole erityisen tuen tarvetta. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kaikki lapset ovat erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia. Savola ei suosittele kuitenkaan ottamaan ryhmään lapsia äärilaidoista. Hänen mukaansa ei kannatta ottaa samaan ryhmään ylen arkoja lapsia ja aggressiivisia tai narsistisia lapsia. Tällöin arat lapset kärsivät. (Savola 2009.)

Vuorovaikutusleikkiä toteutetaan aina saman ryhmän kanssa. Ryhmään ei oteta mukaan työskentelyn aikana uusia jäseniä eikä siitä myöskään poisteta ketään. Työskentelyn alussa sovitaan yhteisesti, kuinka monta kertaa vuorovaikutusleikkiryhmä kokoontuu. Leikkien aikana toista ei saa satuttaa tai aiheuttaa toiselle mielipahaa. Leikkituokioiden on tarkoitus viljellä iloa, leikkimieltyä ja huumoria. Viimeinen sääntö aikuisen roolista tuokion ohjaajana on merkittävä. Aikuinen ennalta suunnittelee tuokion ja on itse mukana leikkimässä ja näyttämässä mallia, eikä vain tyydy kertomaan lapsille ohjeita

sivusta. Aikuisen tulee olla leikkiatilanteessa aktiivinen, herkästi reagoiva ja aloitteellinen. Lapsen pitää voida tuntea, että leikkiminen ja oleminen hänen kanssaan tuottavat aikuiselle iloa ja nautintoa. (Kontu 2001: 91-93.)

4 PÄIVÄKOTI TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Karilan väitöskirjassa Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus – lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi päiväkotia määritellään toimintaympäristöksi, joka koostuu fyysisistä ja sosiaalisista elementeistä. Fyysisiä tekijöitä ovat esimerkiksi erilaiset tilat, aikataulut ja ryhmäkoot. Sosiaalisia elementtejä ovat vuorovaikutus toisten henkilöiden kanssa sekä henkilöiden käsitys lapsista, varhaiskasvatuksesta, pedagogisista käytännöistä, työkäytännöistä sekä toiminta edellä mainituissa asioissa. (Karila 1997: 54.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa toimintaympäristöstä käytetään varhaiskasvatusympäristö käsitettä. Varhaiskasvatusympäristö rakentuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Varhaiskasvatusympäristö muodostuu rakennetuista tiloista ja lähiympäristöstä sekä toiminnallisesti erilaisiin tilanteisiin liittyvistä psyykkisistä ja sosiaalisista ympäristöistä sekä erilaisista materiaaleista ja välineistä. Ympäristön tavoitteena on herättää lapsissa mielenkiintoa ja kokeilunhalua sekä kannustaa lasta ilmaisemaan itseään. Ympäristö tarjoaa myös lasten ja aikuisten maailmaan erilaisia tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 17-18.)

Kasvattajien rooli toimintaympäristössä on tärkeä. Kasvattajat rakentavat aikuisten ja lasten yhteisössä hyvän ilmapiirin, jossa lasten on mahdollista kokea yhteenkuuluvuudentunnetta ja osallisuutta. Kasvattajan tehtävä on suunnitella toimintaa ja rakentaa sellainen tapa toimia, jossa näkyvät lapsille olennaisin tapa toimia sekä varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot. Tietoinen ja tavoitteellinen kasvatustoiminta merkitsee sekä yksittäiselle kasvattajalle että kasvatusyhteisölle valintojen tekemistä. Tutkimusten mukaan päiväkotiympäristön sosiaalisilla elementeillä on enemmän merkitystä toimintaympäristön laadun määrittäjänä kuin fyysisillä elementeillä. Fyysinen elementti, kuten päiväkodin lapsiryhmän koko, saa merkityksensä sosiaalisten ominaisuuksien välityksellä. Tärkeiksi tekijöiksi toimintaympäristössä nousevat henkilöstön kasvatustaitot ja toimintakäytännöt, jotka rakentuvat kasvatustietämysten perusteella. (Karila 1997: 56; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 16-17.)

4.1 Päiväkodin toimintakulttuuri

Päiväkodin toimintaympäristöä tarkastelemalla on mahdollista hahmottaa päiväkodin toimintakulttuuria. Toimintakulttuuri on jonkin yhteisön, kuten päiväkodin, ihmisten sisäistä tapa toimia ja ajatella samansuuntaisesti (Uusitalo 2000: 50). Hofstede on määritellyt toimintakulttuurin mielen toiminnaksi, jolla hän tarkoittaa kulttuuristen seikkojen olevan sisäisiä, mieleen taltioituja asioita. Nämä mieleen taltioidut asiat vaikuttavat arkipäiväiseen toimintaamme, yhteistyöhön ja yhteiseen tekemiseen. (Hofstede 1993: 19-21.) Toimintakulttuurin siirtoa työyhteisössä tapahtuu tietoisesti silloin, kun uusi työntekijä perehdytetään työyksikön toimintatapoihin. Tällöin hänet perehdytetään talon tavoille ja työntekijälle kerrotaan päätöksentekokanavista ja kommunikointikanavista. Osa toimintakulttuurista siirtyy kuitenkin tiedostamatta ja ikään kuin piilotetusti työyhteisössä. Tällöin ne näyttäytyvät uudelle työntekijälle esimerkiksi äänettömän ihmettelyn, pitkien silmäysten ja kummeksuvien katseiden välityksellä. Toimintakulttuurit ovat myös kerroksellisia; monen eri viiteryhmän toimintakulttuuri vaikuttaa samanaikaisesti kasvattajan toimintaan päiväkodissa. Työntekijä voi kietoutua moneen eri yhteisöön ja toimintakulttuuriin, kuten päiväkodin yleiseen toimintakulttuuriin ja oman ryhmän sisäiseen toimintakulttuuriin. Toimintakulttuurien ymmärtäminen ja havainnointi on tärkeää. Oman käyttäytymisen ymmärtäminen ja oman toiminnan muuttaminen edellyttää kulttuuristen vaikuttimien hahmottamista. Työyhteisön toimintakulttuurin muotoutuminen on edellytys työyhteisön yhdistymiselle, yhteisyyden löytämiselle ja omaleimaisuuden rakentumiselle. (Keskinen 2000: 139-140, 142-143; Uusitalo 2000: 50-51.) Päiväkodin kasvatustyö tapahtuu tiimityönä. Usean kasvattajan päiväkodissa yhteisen toimintakulttuurin muodostaminen on tärkeää, jotta kasvatustyö olisi yhtenäistä ja tavoitteellista.

Karila sisällyttää päiväkodin toimintakulttuuriin kaksi eri osa-aluetta: työkulttuuriin ja kasvatuskulttuuriin. Päiväkodin työkulttuuri muodostuu työn ja työyksikön hahmottamisesta, työnjaosta, päiväkodin johtajuudesta, suunnittelukäytännöistä sekä suhteesta ulkopuoliseen ympäristöön. (Karila 1997: 57,63, 68.) Konkreettisesti päiväkodin työkulttuuri ilmenee esimerkiksi palaverikäytännöissä. Yhteistyötä rakentavia palavereja määrittävät palaverin jäsenyys ja sujuvuus sekä kyvykkyys pysyä tärkeissä asioissa. Erityisen merkittäväksi toimivan yhteistyön tekijäksi nousee yhteisiin päätöksiin sitoutuminen. Erilaisten suunnitelmien ja ideoiden ehdottaminen palaverissa on helppoa, mutta yhteistyön toimivuus mitataan siinä, miten päiväkotiyhteisö toteuttaa pitkäjänteisesti sovitut päätökset. Olennaista on, tehdäänkö päiväkotiyhteisössä konkreettisia sopimuksia aikataulusta, työnjaosta ja suunnitelman toteuttamisen edellytyksistä. Mikäli päätöksenteko perustuu vain ideointiin ja innostukseen on vaarana, että ideat jäävät vain ajatusten vaihdon tasolle ja lopahtavat aikanaan. (Keskinen 2000: 146-148.) Päi-

väkodissa uusien työmenetelmien esittely ja käyttöönotto tapahtuu useimmiten yhteisissä palaverieissa. Toimivat palaverikäytännöt ja päätöksenteko ovat edellytyksiä uusien työmenetelmien ja – tapojen onnistuneeseen käyttöönottoon päiväkodin työyhteisössä.

Kasvatuskulttuuri päiväkodissa muodostuu kasvatuskäytäntöjen kokonaisuudesta. Kasvatuskulttuurin keskeisiä kategorioita päiväkodissa ovat käsitykset kasvatuksen tavoitteesta sekä lapsen kasvusta, kehittymisestä, oppimisesta ja opetuksesta esiintyvät käsitykset. Kasvatuskulttuuriin vaikuttavat myös päiväkodin toiminta-ajatuksen hahmotus sekä henkilökunnan, lasten ja vanhempien merkitys päiväkodissa. Päiväkodin ominainen kasvatuskulttuuri tulee esille erityisesti erilaisissa kasvatuskäytännöissä, kuten vuorovaikutuksessa lasten kanssa sekä toiminnan organisoimisessa kokonaisuudessaan. Kasvatuskulttuuri näkyy myös päiväkodin yhteistyö- ja suunnittelukäytännöissä. (Karila 1997: 57,63.) Kasvatuskulttuuri tässä työssä liittyy erityisesti vuorovaikutusleikin soveltamiseen arjen kasvatustoimintaan. Kasvatuskulttuuri käsitteen avulla pyrin tarkastelemaan vuorovaikutusleikin periaatteiden ja arvojen toteutumista päiväkodin kasvattajien arjen työssä.

Perheentuvan mukaan kasvatuskulttuuri on yksinkertaisimmillaan se ilmapiiri ja arvojen järjestelmä, joka ohjaa yhteisöjen kasvatustyötä. Arvoja ei ole mahdollista opettaa, joten lapselle arvot sisäistyvät erilaisten yhteisöissä elävien muotojen kautta. Kasvatustyhteisön arvot ovat esillä joko tietoisesti tai tiedostamatta. Ne näyttäytyvät yhteisössä esineellisissä, sosiaalisissa ja toiminnallisissa muodoissa. (Kiesiläinen 1994: 3.) Tavoitteiden, jotka yhteisö asettaa kasvatustyölle, tulisi näkyä kaikessa toiminnassa (Kiesiläinen 1988: 24). Kasvatuskulttuuri ei ole käsite, joka määrittäisi vain jotakin tiettyä toimintaa päiväkodissa, kuten esimerkiksi ohjattuja tuokioita. Kasvatuskulttuurin tulisi heijastua arjen toimintaan. Kasvatustyhteisön tehtävänä on tarkastella, miten tavoitteet näkyvät päiväkodin toiminnassa. Vastuu yhteisön kasvatuskulttuurista on aikuisilla. (Kiesiläinen 1988: 24-25.) Päiväkodin toiminnassa aikuisilla on auktoriteettiasema suhteessa lapsiin. Aikuisen valta näkyy arjen rutiineissa; päiväkodin aika ja aikataulut ovat keskeinen aikuisen vallankäyttöväline. (Strandell 1995: 118-119.) Kasvattajien valta määrittää kasvatustyönsä arvot tuo mukanaan myös vastuuta. Kasvattajien on arjen kasvatustyössä pystyttävä tuomaan yhteisön asettamat arvot näkyviksi toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

4.2 Kasvatuskulttuurin rakentuminen

Nummenmaa on Scheinin organisaatiokulttuurin käsitteistöä mukaillen muodostanut päiväkodin kasvatuskulttuurin näkymättömän ja näkyvän tason. Näkymätön taso muo-

dostuu kasvatustyön taustalla olevista lapsen ja lapsuuden olemuksen olemusta, kehitystä, oppimista ja kasvatusta koskevista perusolettamuksista sekä uskomuksista. Edellä mainitut asiat ovat kulttuurin tiedostamatonta osaa. Näkymättömälle tasolle kuuluu myös kulttuurin tiedostettu osa, joka tarkoittaa tässä yhteydessä päiväkodin kasvatustoimintaa ohjaavia arvoja ja tavoitteita. Näkyvällä tasolla kulttuuri ilmenee kasvatustoiminnassa: vuorovaikutustoimintana lasten ja vanhempien kanssa sekä fyysisessä ympäristössä ja sen järjestämisessä. (Nummenmaa 2006: 23.)

Kasvatuksen arvot muodostavat kasvatuskulttuurin ytimen. Arvot ovat inhimillisten pyrkimysten käyttäytymisen säätäjiä ja niitä käytetään arvosteluperusteena ihmisten ja ihmisyhteisöjen valinnoissa. Suomalaisen kasvatustyön arvoperusta korostaa ihmisen ainutlaatuisuutta, subjektiivuutta, vuorovaikutusta, loukkaamattomuutta sekä vapautta ja koskemattomuutta. (Hirsjärvi 1997: 64; Nummenmaa 2006: 24-26.)

Näkymättömän tason tiedostamattoman osan muodostavat perusolettamukset ja uskomukset kasvatuksesta. Kasvatustyön kannalta on merkityksellistä, millaiseksi kasvattajat käsittävät hyvän vuorovaikutuksen tai hyvän kasvuympäristön. Työn kannalta oleellisia asioita ovat myös käsitykset kasvu- ja kehitystapahtuman yleisistä lainalaisuuksista ja ihmisen olemuksesta. (Nummenmaa 2006: 27.)

Kasvatuskulttuurin ymmärtämisen ydin on, mikä on ideoiden tasolla olevien ilmiöiden suhde näkyvään toimintaan. Kulttuurin näkymättömän ja näkyvän osan on oltava jatkuvassa vuoropuhelussa, jotta yhteisön arvostamat asiat toteutuvat kasvatustavoitteen toteutuksessa ja kasvatuskäytännöissä. (Nummenmaa 2006: 32.) Kasvattajilla on perusvalmiudet yhtenäisen kasvatuskulttuurin luomiseen. Ammattikasvattajat tuntevat päiväkodin viralliset kasvatustavoitteet. Koulutus antaa työntekijöille tietyt ammatilliset tiedot, taidot ja arvot. Usein saatetaan kuitenkin kuvitella, että koulutus takaa yhteisen jaetun näkemyksen kasvatustavoitteista ja -menetelmistä. (Kiesiläinen 1988: 14-15.) Kasvatuksen arvojen toteutuminen toiminnassa vaatii kuitenkin sekä yksittäisiltä työntekijöiltä että työyhteisöltä jatkuvaa toiminnan analysointia ja käsitysten sekä arvojen pohdintaa omassa työssään. Kasvatuksen arvot ja yhteisön asettamat tavoitteet eivät siirry itseltään päiväkodin arjen toimintaan.

5 AIEMPIÄ TUTKIELMIA JA OPINNÄYTETÖITÄ SUOMESSA

Theraplay SOS-lapsikylissä -projektissa tutkittiin, miten sijoitettujen lasten hoitoa olisi mahdollista kehittää nykyaikaisen kiintymysteoreettisen tutkimuksen mukaan vastaamaan paremmin lasten tarpeisiin. Projektin tavoitteena oli myös tutkia, kuinka sijaisvanhempia olisi mahdollista kouluttaa toteuttamaan hoidollista vanhemmuutta kiintymysteoreettisesta lähtökohdasta käsin. Projekti toteutettiin Theraplay-menetelmällä SOS-lapsikylissä vuosina 2001-2004. (Mäkelä-Vierikko 2004: 10-11.)

Theraplay-terapiaprojektin tutkimukseen valittiin lapsikylästä 20 lasta. Terapiaan valitut lapset olivat asuneet lapsikylässä keskimäärin reilut kolme vuotta ja heillä oli erittäin merkittävää oireilua. Tutkimukseen osallistuneista osa asui Tapiolan SOS-lapsikylässä, osa vanhempi-lapsi pareista tuli muista SOS-lapsikylistä pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Theraplay-terapiahoito järjestettiin kaukana asuville lapsille ja vanhemmille kahdessa intensiivijaksossa Tapiolan SOS-lapsikylässä. Tapiolassa asuneiden lasten ja vanhempien kanssa hoitajaksot suunniteltiin yksilöllisesti pyrkien huomioimaan perheen mahdollisuudet toteuttaa hoitoa. (Mäkelä ym. 2004: 31-38, 57.)

Theraplay-terapiahoidon tuloksellisuutta arvioitiin kyselykaavakkeiden avulla. Vastauksia ennen hoitoa ja hoidon jälkeen pisteytettiin CBCL-seurannan avulla. Arvioinnista käy ilmi, että vanhempien mukaan lapsilla oli vähemmän ongelmia hoidon jälkeen kuin ennen hoidon aloitusta. Käytösoireiden muutos oli heti hoidon loputtua merkittävä. Kuusi kuukautta terapian päättymisen jälkeen muutos oli jo erittäin merkitsevä. Vetäytyminen, tarkkaamattomuus, vihamielisyys, ahdistuneisuus ja sosiaaliset ongelmat olivat kuuden kuukauden kuluttua hoidon päättymisestä selvästi lieventyneet. Pojat näyttivät hyötynvän terapiasta hieman tyttöjä hitaammin ja epätäydellisemmin. (Mäkelä ym. 2004: 51-58.)

Terapiajakson aikana vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa tapahtui merkittävää positiivista kehitystä. Muutosta parempaan tapahtui jäsentämisen, haastamisen, yhteyden rakentamisen ja hoivan antamisen osa-alueilla. Suurimpia myönteisiä muutoksia tapahtui vanhemman kyvyssä tulkita lapsen tunnetiloja ja kutsua lasta mukaan vuorovaikutukseen sekä kyvyssä rakentaa yhteyttä lapseen. Lapsen kyky siirtoutua toimintaan kasvoi. Lapsi kykeni noudattamaan ohjeita paremmin ja suuntautui innostuneesti ja ikätasonsa mukaisesti tehtäviin. (Mäkelä ym. 2004: 60-61.)

Vuoden päästä terapiajakson loppumisesta vanhemmilta kysyttiin, miten Theraplayn hoidon vaikutukset näkyivät heidän arkielämässään. Vanhemmat kokivat oman tapansa kommunikoida ja olla yhteydessä sekä Theraplayssa olleeseen lapseen että mui-

hinkin perheen lapsiin parantuneen huomattavasti. Perheissä käytettiin Theraplayn elementtejä päivittäin ja lasta kosketettiin aiempaa enemmän, katsottiin silmiin ja lapselle kerrottiin hyviä asioita. (Mäkelä ym. 2004: 81-82.)

Luttinen tutki vuorovaikutusleikin merkitystä sosiaalisten taitojen tukemisessa vuoropäiväkodissa. Pro gradu-työ on tehty Jyväskylän yliopistossa erityispedagogiikan laitoksella vuonna 2006. Tutkimus suoritettiin tapaustutkimuksena. Luttinen ohjasi neljälle lapselle vuorovaikutusleikkitoimintaa 12 kertaa kevään 2005 aikana. Hän kartoitti lasten sosiaalisia taitoja ennen toimintaa, toiminnan aikana ja sen jälkeen. Tuloksista käy ilmi, että lasten sosiaalisessa yhteistyössä, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa riippumattomuudessa tapahtui jonkin verran myönteistä kehitystä. Myös lasten ja aikuisten sekä lasten keskinäiset vuorovaikutussuhteet kehittyivät positiiviseen suuntaan. Vuorovaikutusleikkikokeilu paransi myös kasvattajien havainnointitaitoja ja lapsituntemusta. (Luttinen 2006: 44, 58-63, 71.)

Kokkonen teki kandidaattitutkielman Ryhmä-Theraplayn toteuttamisesta ja sen vaikutuksista päiväkodissa. Tutkimus on tehty Helsingin yliopistossa soveltavan kasvatustieteen laitoksella vuonna 2008. Kandidaattityössä Kokkonen selvitti, miten Ryhmä-Theraplaya toteutetaan käytännössä päiväkodissa. Lisäksi Kokkonen tutki, minkälaisia vaikutuksia Ryhmä-Theraplaylla oli työntekijöiden mielestä päiväkotiryhmän lapsiin ja muuhun toimintaan. Tutkimuksesta käy ilmi, että Ryhmä-Theraplayn ohjaaminen oli vaikuttanut myönteisesti haastateltuihin työntekijöihin. He kokivat päässeensä pienessä ryhmässä lähelle lasta, ja saaneensa positiivista otetta työhönsä. Haastatellut kokivat, että heille oli syntynyt Ryhmä-Theraplayhin osallistuneisiin lapsiin lämmin ja erityinen suhde. Ryhmä-Theraplayn työtavat, kuten aikuisjohtoisuus, olivat siirtyneet haastateltavien mielestä arkeen. Haastateltavat kokivat, että erityisesti ujut ja arat lapset olivat rohkaistuneet Ryhmä-Theraplayn ansiosta. Aggressiivisten ja rajattomien lasten käyttökseen haastateltavat eivät olleet huomanneet Ryhmä-Theraplay kertojen juurikaan vaikuttaneen. Kuitenkin kaikki Ryhmä-Theraplayhin osallistuneet lapset olivat pitäneet osallistumisesta. Haastateltavat totesivat myös, että Ryhmä-Theraplayn toteutus ei onnistu elleivät työntekijät ole motivoituneita menetelmään. (Kokkonen 2008: 25-29.)

Työtä tehdessäni olen perehtynyt myös Louhivaaran opinnäytetyöhön Theraplay menetelmän kuvausta ja arviointia sekä Louhenkilven tekemään opinnäytetyöhön Risto Reipas-esittelyvideo – Vuorovaikutusleikkejä alle kolmevuotiaiden kanssa.

6 TUTKIMUSASETELMA

6.1 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa vuorovaikutusleikkiryhmiä pitäneiden varhaiskasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikistä varhaiskasvatuksen työvälineenä. Tarkoitukseni on tuoda esiin varhaiskasvattajien henkilökohtaiset näkemykset ja arjen kokemukset vuorovaikutusleikistä. Haastatteluni jakautuu kahteen teemaan. (LIITE 1)

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisia käytännön kokemuksia kasvattajilla on vuorovaikutusleikkitoiminnasta päiväkodissa. Vuorovaikutusleikki perustuu Theraplay-työskentelymenetelmään. Se on aina aikuisen ennalta suunnittelema, strukturoitu leikitilanne. Vuorovaikutusleikkiä määrittävät vuorovaikutusleikin periaatteet ja säännöt. Paljon asioita on kuitenkin kasvattajan päätettävissä, kuten lasten valinta ryhmiin ja vuorovaikutusleikkiryhmän sisällön muodostuminen. Tavoitteenani on selvittää, millä tavoin kasvattajat ovat toteuttaneet vuorovaikutusleikkiryhmiä päiväkodissa. Miten lapset ryhmiin valitaan ja millaisia asioita kasvattajat pitävät vuorovaikutusleikkituokioissa tärkeinä?

Tavoitteenani on myös kartoittaa vuorovaikutusleikin merkitystä arjen toiminnassa. Millaisia asioita vuorovaikutusleikistä on siirtynyt kasvattajien mukana arjen toimintaan? Tarkastelen vuorovaikutusleikin vaikutusta päiväkodin toimintakulttuuriin. Toimintakulttuuri käsitetään yhteisön ihmisten sisäistämäksi tavaksi toimia ja ajatella samansuuntaisesti (Uusitalo 2000: 50). Toimintakulttuuri ilmenee päiväkodin kasvatus- ja työkulttuureissa (Karila 1997: 68). Näkökulmani toimintakulttuurin tarkasteluun on kasvatuskulttuuri. Kasvatuskulttuuri tulee esille erityisesti erilaisissa kasvatuskäytännöissä, kuten vuorovaikutuksessa lasten kanssa sekä toiminnan organisoimisessa kokonaisuudessaan (Karila 1997: 63). Kasvatuskulttuurin hahmottamisessa tärkeiksi asioiksi nousivat kasvattajien työn periaatteet, toimintatavat ja käytännöt arjen työssä.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman tarkasti. Aineiston tieteellisyyden kriteerinä ei pidetä aineiston määrää vaan laatua. Laadullisella tutkimuksella pyritään esimerkiksi kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tietynlaista toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta ilmiöille. Olenaisista on sijoittaa tutkimuskohde yhteiskunnalliseen kontekstiinsa ja antaa siitä mahdollisimman tarkka kuva. Laadullisessa tutkimuksessa on yleensä tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mielellään mahdollisimman pal-

jon. (Eskola - Suoranta 2008: 18; Tuomi - Sarajärvi 2009: 85.) Omassa opinnäytetyössäni lähtökohtana oli valita haastateltaviksi sellaisia varhaiskasvattajia, joilla oli mahdollisimman paljon kokemusta vuorovaikutusleikkimenetelmän käytöstä päiväkodissa.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa keskitytään tiettyihin teemoihin, joista haastattelussa keskustellaan. Teemat on valittu etukäteen ja ne perustuvat tutkimuksen viitekehykseen, eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. Tarkoituksena haastattelussa on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen, ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Teemahaastattelussa korostuvat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset. Oleellista on myös, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi-Hurme 2000: 48.)

6.3 Aineiston keruu

Haastattelin tutkimukseeni neljää kasvattajaa, jotka olivat käyttäneet vuorovaikutusleikki-menetelmää työssään päiväkodissa. Haastateltavat tutkimukseen tulivat opinnäytetyöni työelämän ohjaajan kautta. Ohjaajani ehdotti minulle sellaisia päiväkoteja Keski-Uudenmaan alueella, joissa vuorovaikutusleikkiä oli käytetty työmenetelmänä pitkään. Osa haastattelemistani kasvattajista oli suoraan hänen nimeämiään varhaiskasvattajia. Haastateltavat työskentelivät kahdessa päiväkodissa Keski-Uudellamaalla. Toinen päiväkodeista oli vuorohoitoa tarjoava yksikkö. Kaikki kasvattajat olivat ohjanneet vuorovaikutusleikkiryhmiä noin viiden vuoden ajan. Kaksi kasvattajista oli lastentarhanopettajia, kaksi työskenteli lastenhoitajina. Tutkimusluvan hain keväällä 2009 Järvenpään kaupungilta. (LIITE 2)

Suoritin tutkimushaastattelut kesäkuussa 2009. Haastattelut tapahtuivat haastateltavien työpaikoilla päiväkodeissa. Haastattelut suoritettiin erillisissä huoneissa, joissa ei ollut haastatteluhetkellä muita henkilöitä. Lasten äänet kuuluivat haastattelun aikana käytävästä oven takaa, mutta ne eivät merkittävästi häirinneet haastattelun kulkua. Haastattelut kestivät jokainen noin tunnin. Kysyin haastateltavilta ennen haastattelua lupaa nauhoittaa haastattelut nauhurille. En suorittanut koehaastattelua ennen ensimmäistä teemahaastattelua, mutta kuuntelin ensimmäisen haastattelun ennen toisen haastattelun tekemistä.

Kaikki haastateltavat kertoivat innostuneesti ja avoimesti kokemuksiinsa vuorovaikutusleikistä. Olin laatinut haastattelua varten teemahaastattelurungon, jota käytin lähinnä haastattelun tukena. En kysynyt kaikkia kysymyksiä jokaiselta kasvattajalta, mutta varmistin, että kaikki teema-alueet tuli haastattelun aikana käsiteltyä. Pyrin luomaan

haastattelutilanteesta mahdollisimman luontevan ja keskustelunomaisen tilanteen. Teemahaastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa saamaan selville häntä kiinnostavat asiat, jotka kuuluvat tutkimuksen piiriin. Perinteisestä kysymys-vastaus-haastattelutilanteesta on viime vuosina siirrytty keskustelunomaisimpiin haastattelutilanteisiin. (Eskola - Vastamäki 2007: 25-26.) Tavoitteenani oli kerätä haastatteluilla kasvattajien henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä. Koin, että saadakseni haastateltavilta mahdollisimman omakohtaista tietoa, minun oli unohdettava haastattelutilanteessa jäykkä kysymyksenasettelu ja tiukka teema-alueissa pysyttely. Annoin haastateltavieni kertoa mahdollisimman vapaasti omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan. Aineistoa kertyi runsaasti, mutta tällä menetelmällä sain tutkimuskysymyksiini kasvattajien henkilökohtaisia kokemuksia ja syvällisiä näkemyksiä aiheesta.

6.4 Aineiston analysointi

Litteroin eli puhtaaksikirjoitin nauhoitetut haastattelut sana sanalta. Aineistoa kertyi noin 47 sivua. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole olemassa mitään yksiselitteistä ohjetta. Aineiston litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta. Haastatteluaineiston purkamisen tekstimuotoon helpottaa aineiston läpikäyntiä, aineiston ryhmitelyä ja luokittelua. Aineiston litteroinnissa on kysymys myös tutkimuksen luotettavuudesta. Tutkijan on esitettävä tutkimustekstissään miten tarkkaan hän on aineiston litteroinut. (Hirsjärvi ym. 2000: 20,139; Vilka 2005: 115-116.) Kirjoitin haastatteluaineiston puhtaaksi sanasta sanaan. En kuitenkaan käyttänyt litterointisymboleja. En myöskään puhtaaksikirjoittanut äännähdyksiä. Haastateltavalle ominaisen tavan puhua, kuten murteen, pyrin säilyttämään puhtaaksikirjoitusvaiheessa. Koodasin haastattelut purkuvaiheessa merkitsemällä ne H1-H4. Aineiston elävöittämiseksi annoin kaikille haastateltaville peitenimet Anne, Liisa, Tiina ja Kaisa.

Litteroidun aineiston analysoin sisällön analyysin menetelmällä. Tutkimusmenetelmän valinta vaikutti puhtaaksikirjoituksen tarkkuuteen. Koin, että sisällön analyysin tekeminen oli järkevintä toteuttaa kokonaan litteroituun aineistoon. Noudatin aineiston analyysissä pääsääntöisesti Milesin ja Hubermanin kuvaamaa kolmivaiheista aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessia. Tutkimusaineiston analyysi jaetaan prosessissa kolmeen osaan: aineiston redusointiin eli pelkistykseen, aineiston klusterointiin eli ryhmitelyyn ja abstrahointiin eli teoreettisten käsitteiden luomiseen. (Tuomi-Sarajärvi 2009: 108.) Aineiston työstäminen pelkistämällä ja ryhmittelemällä vaati haastattelujen litteroimista tarkasti.

Sisällön analyysi on menetelmä, jolla voidaan kuvata erilaisten dokumenttejen sisältöä sanallisesti. Dokumentit voivat olla monenlaisia, esimerkiksi kirjoja, päiväkirjoja, keskusteluja ja haastatteluja. Sisällön analyysin avulla dokumenteista pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. Tavoitteena on luoda sisällön analyysin avulla aineistosta mahdollisimman mielekäästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota. Sisällön analyysissä aineistoa voidaan lähestyä joko aineistolähtöisesti tai tarkastelemalla sitä teoreettisesta näkökulmasta käsin. (Eskola-Suoranta 2008: 152; Tuomi ym. 2009: 103,108.) Omassa analyysissäni olen tarkastellut aineistoa aineistolähtöisestä näkökulmasta.

Sisällön analyysin laadullinen käsittely perustuu järjestelmälliseen päättelyyn ja tulkitaan. (Tuomi ym. 2009: 108.) Ensimmäisessä aineiston analyysin vaiheessa redusoin eli pelkistin haastatteluaineiston. Aineiston pelkistäminen tapahtuu siten, että aluksi aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen informaatio pois. Aineistosta nostetaan tutkimustehtävän kannalta olennainen informaatio, joka poimitaan tekstistä. Olennaiset ilmaisut, eli analyysiyksiköt voivat olla sanoja, lauseita tai ajatuskokonaisuuksia. (Tuomi ym. 2009: 108-109.) Käytin omassa analyysissäni analyysiyksikkönä sekä yhtä sanaa että lausetta. Luin litteroidun aineiston huolellisesti ja alleviivasin tekstistä tutkimustehtävän kannalta oleellisia vastauksia.

Tämän jälkeen ryhmittelin aineiston. Aineiston klusteroinnissa käydään aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset läpi ja etsitään ilmauksista käsitteitä, jotka kuvaavat samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Nämä käsitteet ryhmitellään ja ne yhdistetään luokaksi. Luokalle annetaan jokin sisältöä kuvaava nimi, joka kuvaa esimerkiksi tutkitavan ilmiön ominaisuutta, piirrettä tai käsitystä. (Tuomi ym. 2009: 110-111.) Ryhmittelyvaiheessa toimin analyysin prosessista poikkeavalla tavalla. Muodostin aineistosta alustavia luokkia, joiden perusteella ryhdyin jakamaan analyysiyksiköjä. Valitsin jokaiselle alustavasti nimeämälleni luokalle värin ja alleviivasin kyseisellä värillä haastatteluaineistosta alkuperäisilmauksen. Tämän jälkeen keräsin alkuperäisilmauksista pelkistetyt analyysiyksiköt ja jaoin ne värien perusteella eri luokkiin.

Aineiston analyysin viimeinen vaihe on aineiston abstrahointi. Abstrahoinnilla tarkoitetaan käsitteellistämistä, jossa edetään alkuperäisinformatiossa olleista kielellisistä ilmaisuista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Klusterointi on jo osa abstrahointiprosessia. Abstrahointia jatketaan yhdistämällä luokituksia niin kauan kun se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta. (Tuomi ym. 2009: 111-112.) Omassa työssäni ei ollut järkevää yhdistellä luokituksia kuin kerran. Jaoin luokat eli alakategoriat kuuden yläkategorian alle. Yläkategorioiksi muodostuivat vuorovaikutusleikkiryhmien toteutta-

minen päiväkodissa, vuorovaikutusleikkiryhmän rakenne, vuorovaikutusleikkiryhmän merkitys, vuorovaikutusleikki arjessa, kasvattajan ammatillinen kehittyminen ja kehittämis ehdotuksia.

7 TULOKSET

7.1 Vuorovaikutusleikkiryhmien toteuttaminen päiväkodissa

Haastattelemani kasvattajat olivat ohjanneet vuorovaikutusleikkiryhmiä noin viisi vuotta. Kaikki haastateltavat olivat toimineet useiden vuorovaikutusleikkikerhojen ohjaajina. Heidän ryhmiinsä oli osallistunut pääsääntöisesti 3-6 – vuotiaita lapsia.

Haastateltavien päiväkodeissa vuorovaikutusleikkiryhmästä käytettiin leikkikerho nimeä. Leikkikerhoissa oli aina 4-6 lasta. Mitä pienempiä lapset olivat, sitä vähemmän ryhmässä oli osallistujia. Ryhmän kokoon vaikuttivat myös lasten tuen tarpeet. Osallistujamäärä ryhmässä oli pienempi jos mukana oli paljon tukea tarvitsevia lapsia.

...just esimerkiks tällanen neljän lapsen ryhmä, kaks aikuista ja neljä lasta, sit voi olla aika riehakaskin ryhmä. Et sit pystyy auttamaan ja tukemaan paremmin. Sit jos on kuus niin sitte täytyy olla pari rauhallistakin lasta siinä että. (Kaisa)

Kaikkien haastateltavien leikkikerhot kokoontuivat yhteensä 8-10 kertaa. Kasvattajat kokivat kertamäärän hyväksi. Päiväkodissa, jossa vuorovaikutusleikkiryhmiin osallistui vuorohoidossa olevia lapsia, kymmenen kertaa koettiin jo ihan maksimimääräksi. Vuorohoidossa olevien lasten vanhemmille pidempi kerhorupeama saattaisi olla jo ylivoimainen. Vuorohoidossa olevien lasten vanhemmat täyttivät haastattelupäiväkodissa ennen vuorovaikutusleikkikerhoa sitoutumislapun, jossa vanhemmat lupautuivat tuomaan lapsen myös vapaapäivältä päiväkodin leikkikerhoon. Tällä toimenpiteellä haluttiin turvata leikkiryhmän sama kokoonpano koko leikkikerhon olemassaolon ajan.

Leikkikerhot olivat aina suljettuja ryhmiä; niihin valittiin tietyt lapset toiminnan alussa eikä niihin otettu jäseniä mukaan toiminnan aikana. Pysyvyys koski myös aikuisia. Haastateltavien leikkikerhoissa oli pääsääntöisesti kaksi ohjaajaa. Yksi ohjaajista oli joko vuorovaikutusleikki koulutuksen käynyt tai menetelmän työssään oppinut. Toisen aikuisen tehtävänä oli toimia ryhmässä tukiaikuisena tai apuopena. Apuna olleella aikuisella ei tarvinnut olla vuorovaikutusleikkiohjaajan koulutusta. Vuorovaikutusleikki-

ryhmän aikana saatettiin rooleja välillä muuttaa ja tukiaikuinenkin ohjasi joitakin leikkejä.

Kaikkien haastateltavien vuorovaikutusleikkiryhmiin valittiin osallistujat yhteisissä palaverissa. Päätös ryhmän koostumuksesta voitiin tehdä joko ryhmän tiimin kesken tai sitten talon yhteisissä palaverissa. Toisessa haastattelupäiväkodissa oli tapana tiedottaa koko talossa vuorovaikutusleikkiryhmän käynnistymisestä. Kaikilla kasvattajilla oli mahdollisuus ehdottaa ryhmään lapsia, jotka saattaisivat heidän mukaansa hyötyä vuorovaikutusleikkiryhmän toiminnasta.

...meill se rakenne on menny sillälailla et me pidetään aina vetäjät ennen kun kerhot alkaa niin semmonen yhteispalaveri, jossa jokaiseen ryhmään, ryhmältä on kysytty et oisko semmosia lapsia joita kokis että tää niinku eniten palvelis, koska mä uskon että tää palvelee ihan joka ikistä lasta, mut et niinkun jotka hyötyis ehkä eniten.” (Tiina)

Kasvattajat kertoivat lasten valikoituvan ryhmiin. Valintoihin vaikutti lapsen tuen tarve. Kaksi kasvattajista kertoi, että ryhmä muodostettiin niin, että siinä oli selkeästi tukea tarvitsevat lapset sekä niin sanotut tukilapset. Yksi kasvattajista kertoi vuorovaikutusleikkiryhmiin osallistuvien lasten olleen ”täsmälapsia”. Vuorovaikutusleikin tarve koettiin suureksi.

...mut, että niinkun et meil olis ollu tavallaan ett jos joskus aattelee semmosen kerhon et olis semmosia tukilapsia siellä niin harvoin me ollaan niinku maltettu tavallaan niinkun et et niit jotenkin tuntuu et niit on niin monta niitä jotka niinkun tarvii just sitä semmosta sitä semmosta niinkun vuorovaikutustaitojen harjoittelua (Tiina)

Kasvattajat kertoivat, että vuorovaikutusleikkiryhmästä ei kannattanut kuitenkaan muodostaa liian haastavaa.

...aluks kun oltiin niin innokkaita ja hirveen taitavii niin kaikki lapset joilla oli oikein paljonkin vaikeuksia niin otettiin siihen. No, eihän se ei oikeen meinaa pysyy kasassa sit ollenkaan.” (Kaisa)

Kasvattajat kokivat, että kaikenlaiset lapset sopivat samaan vuorovaikutusleikkiryhmään. Ujot saivat vilkkaammista rohkeutta osallistua leikkeihin ja vilkkaammat oppivat odottamaan omaa vuoroaan rauhallisten lasten kanssa. Yksi kasvattajista totesi, että ihan ääripään lapsia ei kannattanut kuitenkaan sijoittaa samaan vuorovaikutusleikkiryhmään.

...jos on semmonen arempi lapsi joka ihan oikeesti kärsii aggressiivisesti käyttäytyvästä lapsesta, hän ihan oikeesti pelkää. En mä silloin niitä laittais samaan ryhmään.” (Liisa)

Huolimatta hyvästä suunnittelusta ryhmän toiminnan ennakointi ja sujuminen eivät aina olleet yksinkertaisia asioita ennustaa. Vuorovaikutusleikki pienessä ryhmässä oli lapsille usein uutta ja erilaista. Lapset saattoivat käyttäytyä ryhmässä eri tavalla kuin oli ajateltu. Kasvattajien oli toisinaan vaikeaa arvioida etukäteen ryhmän helppoutta tai vaativuutta.

...se on yllättävää jotkut sit semmoset et me ajatellaan että niinku täst tulee rankka ryhmä niin sit yllättäen se saattaa niinkun alust pitäen se ryhmä, jotenkin se vaan klikkautuu. Että et se meneekin hyvin jouheesti. (Tiina)

Vaikka tuen tarve ohjasikin lapsivalintaa, haastateltavat korostivat kuitenkin vuorovaikutusleikin sopivan menetelmänä ihan kaikille lapsille. Kasvattajat kokivat myös kaiken ikäisten lasten hyötyvän leikkiryhmistä.

Haastateltavien mielestä lasten tunteminen etukäteen helpotti vuorovaikutusleikin suunnittelua ja tuokioiden pitämistä. Mikäli vuorovaikutusleikkiryhmän lapsi ei ollut kasvattajan ryhmästä, kyseltiin lapsesta taustatietoja lapsen oman ryhmän kasvattajilta. Eräs haastateltava kertoi, että lasten tunteminen etukäteen nopeutti ”asian ytimeen” pääsyä ja auttoi valitsemaan vuorovaikutusleikkiin sopivaa painopistettä.

7.2 Vuorovaikutusleikkiryhmän rakenne

Kasvattajat suunnittelivat vuorovaikutusleikkiryhmien sisällön etukäteen. Kaikki kasvattajat kertoivat noudattavansa vuorovaikutusleikkiryhmän struktuuria melko tarkkaan. Sisällön muodostumiseen vaikuttivat lasten ikä ja erilaiset tarpeet. Vuorovaikutusleikkiryhmän painotus määrittyi ennen ryhmien alkamista lasten tarpeiden mukaan. Viikkaiden lasten kanssa harjoiteltiin oman vuoron odottamista ja ujompia rohkaistiin mukaan leikkeihin.

Esimerkiksi kuusvuotiaat jotka on vähän semmosessa ensimmäisessä murrosiässä niinkun sanotaan on semmosia rajankoettelihoita kovin paljon siinä iässä eskarilaiset, niin heille niinkun just sellasen empatian kyvyn ja semmosen lähellä olemisen. Se voi olla vaikeeta siin iässä. Niin semmonen hyöty on ihan ehdoton. Ja sit taas kolme-neljä, heille ei oo vaikeeta istua sylissä ja olla lähellä. Mutta heille voi olla sitten vähän sitä semmosta itsesäätelyn taitoja siinä iässä. Oman vuoron odottamista. Niin semmosia aivan varmasti hyötyy sen ikäiset. Viisvuotiaat on semmosessa suvantovaiheessa, ne hyötyy ihan kaikesta... (Kaisa)

Vuorovaikutusleikkiryhmän struktuuri ja säännöllinen kokoontumispäivä olivat lapsille tärkeitä. Isommat lapset oppivat pian, minä viikonpäivänä leikkikerho kokoontui. Haastateltavat mainitsivat laskevansa yhdessä lasten kanssa joka vuorovaikutusleikkituokiossa jäljellä olevien kerhokertojen määrää. Leikkiryhmässä lapset oppivat pian mitä

missäkin vaiheessa tuokion aikana tapahtuu. Erään kasvattajan ryhmässä leikkiryhmän vaiheet oli jäsennetty myös PCS kuvien avulla. Lapset olivat tarkkoja siitä, että leikki-tuokio eteni struktuurin mukaan.

Mä oon joskus isoilla ihan kokeillu et mä oon mukamas unohtanut jonkun siit välistä niin heti tulee palaute hei sä et muistanu nyt sanoo meille silleen. Sitkun ollaan tietysti muutaman kerran käyty. Ne on hirveen tarkkoja siihen mitä missä järjestyksessä mennään ja mitä tapahtuu. (Liisa)

Kasvattajien mukaan suosittuja vuorovaikutusleikkejä olivat rohkeutta vaativat leikit kuten sanomalehden läpi nyrkkeily ja ilmapallon poksautus istualtaan sekä erilaisten esineiden, kuten pumpulituppojen ja pingispallojen puhaltelu pitkin lattiaa. Vesi oli myös suosittu leikkielementti. Pienet lapset pitivät erilaisista sylittelyleikeistä kuten Koro koro kirkkoon ja Harakka huttua keittää sekä höyhenillä ja maalaussudeilla silittelystä.

Haastateltavat kertoivat, että vuorovaikutusleikissä korostui ohjaajan rooli turvallisena, tukea antavana ja ohjaavana aikuisena. Vuorovaikutusleikkiryhmissä aikuinen oli lasta varten. Aikuinen auttoi lasta onnistumaan leikeissä ja tarvittaessa teki yhdessä lapsen kanssa haastavalta tuntuvia asioita. Joillakin lapsilla vuorovaikutusleikkiryhmässä olominen vaati alussa aikuisen jatkuvan lähellä olemisen. Tarvittaessa tukiaikuinen haki karkailevan lapsen mukaan leikkiin ja piti sylissään vuorovaikutusleikkiryhmän ajan. Lähtökohtana oli, että mitään toimintaa ei lopetettu lapsen huonon käytöksen takia.

...onhan niitä joita sitten niinkun haetaan sieltä pöytien alta tai niinkun jos salissa vedetään niin puolapuilta haetaan mutta tota mut et koskaan ei oo silleen niinkun et et tää leikki loppuu nyt tähän. Et ei se loppuu sitten kun se on leikitty loppuun että osa on sit siinä kainalossa tai sylissä... (Tiina)

Osa kasvattajista kertoi vuorovaikutusleikin aikuisjohtoisen työskentelyn herättävän keskustelua leikkikerhoissa. Lapset saattoivat aluksi suhtautua negatiivisesti siihen, että kerhossa aikuiset määräävät. Erityisen haastavaa aikuisjohtaisuus oli vahvoille, omaehtoisille lapsille. Kasvattajat kertoivat, että useimmat lapset tottuivat kuitenkin aikuisjohtaisuuteen muutamien kerhokertojen jälkeen.

Vuorovaikutusleikkiryhmissä korostui aikuisen läsnäolo ja aktiivinen osallistuminen tuokion eri vaiheisiin. Kasvattajat totesivat, että vuorovaikutusleikkitoiminnan sisäistäminen ja rohkea heittäytyminen toimintaan olivat onnistuneen vuorovaikutusleikkituokion edellytys. Lapset vaistosivat, jos aikuinen ei ollut tuokiossa ”täysillä” mukana.

...Mä uskon sen että siis et et jo semmonen niinkun aikuisen oma rohkea heittäytyminen ja aikuisen oma niinkun into ja ilo niinkun tuo jo siihen semmosen niinkun siihen kerhoon et et jos aikuinen kokee jonkun niinkun itselleen kiusalliseksi niin lapsella on kyllä tuntosarvet siihen.” (Tiina)

Aikuinen voi vaikuttaa mukana olemisen sitoutuneisuuteen esimerkiksi valitsemalla tuokioon sellaisia leikkejä mistä itse oikeasti pitää. Kasvattajien mukaan vuorovaikutusleikkituokion ohjaaminen vaati myös leikkimielisyyttä ja lapsen tasolle heittäytymistä.

...Mun mielestä semmonen heittäytyminen ja menee sinne lapsen tasolle se on tosi tärkeä asia. Siinä tulee just nää leikkimielisyydet ja uskallukset. Aikuinen voi olla lapsen mielinen, sen lapsen kanssa. Se on semmonen oma vahvuus niinku siinä. (Anne)

Leikkiin heittäytymisen ohella kasvattajat korostivat vuorovaikutusleikkituokioiden intensiivisyyttä. Leikkikerhoissa aikuiset olivat lapsia varten ja koko ryhmän jäsenet yhteydessä toisiinsa. Ryhmän jäsenten ei tarvinnut esittää vuorovaikutusleikkiryhmässä mitään roolia tai kilpailla keskenään huomiosta toistensa kanssa. Vuorovaikutusleikki-ryhmissä iloittiin yhdessä toisten onnistumista.

Kasvattajien mukaan hetken intensiivisyyteen liittyi tärkeänä tekijänä lapsen kohtaaminen. Lapselle pyrittiin viestittämään, että hän on aikuiselle tärkeä ja arvokas juuri sellaisena kun on. Kasvattajat korostivat lempeän kosketuksen ja intensiivisen katsekontaktin muodostusta lapseen. Koskettamiseen liittyi olennaisena osana pipien hoito leikkituokion alkupuolella. Ensimmäisillä kerroilla jotkut lapset saattoivat vierastaa pipien rasvaamista tai silittelyä sudeilla ja pumpulitupoilla.

...se on kanssa semmonen aika mielenkiintoinen vaihe kun sen eka toka kerralla niitä pipejä rasvaa et miten siinäkin niinku se lapsi antaa itseään hoivata. Et et niin tuota siinä voi tulla niitä pidättyvyyksiä ja semmosia mutta sitten kun sitä tehdään, sitähan tehdään sille lapsen ehdoilla, että voi olla et ekakerralla niin se on vaan ihan et katotaan tos on pikkusen kuivaa tossa sun sormessa jos se laps joku lapshan on suunnilleen et paita pois ja mul on tuol ja tuol ja tuolla et et niin tota et sit pitää jo toisten lasten kohdalla jo sillälailla rajottaa... (Liisa)

Joillekin lapsille juuri katsekontaktin muodostaminen aikuiseen oli leikkiryhmän suurin haaste. Yksi haastateltavista mainitsi, että hoiva ja kontaktin saaminen lapseen oli saanut vuosien aikana yhä suuremman osuuden hänen ohjaamiensa vuorovaikutusleikkiryhmien rakenteessa.

...pikkuhiljaa se hoivan osuus on saanu niinkun sen suuremman merkityksen. Eliikkä nytkin täss viimesessä kerhossa niin ihan päätettiin jo et kerhossa on aina yksi leikki ja sille hoivalle annetaan niin paljon aikaa kun se vie. (Tiina)

7.3 Vuorovaikutusleikkiryhmän merkitys

Haastateltavat kokivat, että vuorovaikutusleikki oli parantanut aikuisen ja ryhmään osallistuneiden lasten vuorovaikutussuhteita. Kasvattajat kertoivat, että suhteet ryhmässä

olleisiin lapsiin muodostuivat läheisiksi ja tiiviiksi. Lapset oppivat luottamaan leikkiryhmän aikuisiin.

...no, mä luulen et semmonen luottamuksellisuus, semmonen että et niinkun et et mä ainaskin koen että joillakin lapsilla syntyy ihan semmonen et tohon aikuiseen mä ainaskin voin niinku tukeutua. (Tiina)

Aikuisen ja lapsen tiivis ja luottamuksellinen suhde siirtyi myös arkeen. Kaikki haastateltavat kertoivat, että vuorovaikutusleikkiryhmän aikana ja sen jälkeen heistä oli tullut tärkeitä aikuisia lapsille myös arjessa. Lapset hakivat samaa kohtelua, pipen rasvausta, syliä ja turvaa myös leikkikerhon ulkopuolella

...näille lapsille jotka on ollu kerhossa niin kyllä se tiivis suhde aikuisen kanssa. Se on tosi tiivis sitten sen vuoden loppuun. Että ne on paljon sitten hakeutuu sen aikuisen seuraan kuka siin kerhossa on ollu. Et se on varmaan sit se luottoaikuinen kyllä sit ihan loppuun asti. (Kaisa)

...Siin tulee se että tulee just tää, tulee läheisemmäksi. Niinku lapsi tulee kyllä. Huomaa sen muutenkin, paljon haluaa olla sylissä ja lähellä ja pääsee niinkun se vuorovaikutus tulee paljon niinku vahvemmaksi vois sanoa niinkun aikuisen ja lapsen välillä. (Anne)

Palaute leikkiryhmistä oli ollut kasvattajien mukaan positiivista. Sekä vanhemmat että lapset olivat tyytyväisiä leikkiryhmien toimintaan. Osa kasvattajista kertoi, että ryhmistä oli tullut niin suosittuja, että kaikki lapset halusivat niihin. Leikkiryhmissä olleet lapset muistelivat myöhemmin yhteisiä leikkikerhokertoja. Erityisesti jossakin haastavassa tehtävässä onnistuminen tuntui jäävän lasten mieleen pitkäksi aikaa ja niistä kerrottiin kasvattajille jälkikäteen.

...ne on ihan, puhuu niistä vuodenkin. ”Muistatsä silloin kun mä sit istuin sen ilmapallon rikki”. Muistan, se oli punanen ilmapallo, mä muistan.”Mua pelotti niin, et mä pidin korvista kii”. Muistan ja silti sä istuit. Sä oot kyllä ehkä Suomen rohkein poika. (Kaisa)

7.4 Vuorovaikutusleikki arjessa

Kaikki haastateltavat olivat tuoneet vuorovaikutusleikin periaatteet arkeen. Osa mainitsi leikkivänsä oman päiväkotiryhmänsä kanssa myös leikkikerhosta tuttuja leikkejä. Eräs haastateltavista oli muokannut vuorovaikutusleikistä pienten kolmevuotiaiden ja alle kolmevuotiaiden lasten ohjaukseen sopivan työmenetelmän. Ajatuksena työmenetelmässä oli, että sitä pystyi käyttämään päivittäin ja kaikki ryhmän lapset pääsivät sen avulla leikkimään vuorovaikutusleikkejä.

Yhdessä päiväkodissa oli laadittu koko henkilökuntaa koskevat kirjalliset vuorovaikutussäännöt, joiden tekemiseen kipinä oli tullut juuri vuorovaikutusleikistä. Säännöissä

neuvottiin, kuinka aikuisen tulisi kohdata lapsi. Vuorovaikutussäännöissä korostuivat tutut vuorovaikutusleikkiin kiinteästi kuuluvat säännöt lapsen kohtaamisesta. Aikuisen tuli kohdata lapsi lapsen tasolla, kuunnella häntä ja keskittyä lapsen asiaan. Säännöissä mainittiin myös tunteiden ilmaisun tärkeys. Aikuista kehoitettiin ottamaan lasta syliin ja ilmaisemaan omat tunteensa.

Kasvattajat kertoivat lapsen ja perheen kohtaamisen olevan päiväkodeissa tietoinen pedagoginen valinta. Kohtaamisen tärkeydestä keskusteltiin päiväkodin yhteisissä palaverissa. Kasvattajat kertoivat pohtineensa miten lapsi kohdataan arjessa.

...sanotaan, että kyllä meidän niinku ne se lapsen kohtaaminen ja se niin se on koko päiväkodin juttu. Ja meidän johtaja on meillä on sillälailla hyvä johtaja, että hän pistää meijät aina miettimään. Ihan oikeesti silleen niinkun että toimiiko ne arjessa ja hän niinku pysäyttää meijät aina niinkun et missä mennään ja miten mennään. (Liisa)

Haastateltavien vuorovaikutusleikkiryhmiin osallistui aina pääsääntöisesti kaksi aikuista. Aikuisten osallistuminen leikkiryhmän toimintaan oli suurin haaste vuorovaikutusleikkiryhmien järjestämiseen päiväkodissa. Ellei päiväkodissa sattunut olemaan ryhmään sitoutumattomia aikuisia, kuten erityisavustajaa tai erityislastentarhanopettajaa, leikkiryhmää ohjaavat aikuiset olivat aina pois ryhmänohjauksesta.

No sanotaan et se henkilökunnan resurssointi. Et jos sä aattelet et se vie kaks ihmistä. Ja jos sulla on neljä viiva kuus lasta. Niin kuka se on niiden loppujen kanssa? (Liisa)

Eräs haastateltavista mainitsi ongelmaksi myös tilojen ahtauden. Pienestä päiväkodista oli haastavaa löytää rauhallista tilaa, johon ulkopuolelta tuleva hälinä ei kantautuisi.

Vuorovaikutusleikkiryhmien järjestäminen päiväkodissa vaati koko yksikön kasvattajien yhteistyötä ja joustavuutta. Vuorovaikutusleikkiryhmien aikana toisten kasvattajien oli sitouduttava hoitamaan vuorovaikutusleikkiin osallistuvien kasvattajien lapsia.

...se ei voi olla vaan yhen ihmisen ja yhen ryhmän juttu, koska siihen tarvitaan aina jokaisen ryhmän kaks aikuista irtaantumaan. Että mielellään tietysti että toinen aikuinen toisesta ryhmästä ja toinen toisesta. Avustajahan voi olla ihan tätä kurssia käymätön ihminen, että siinä sitten et mut aina tarvii sen avustajan siihen. Et sillan siitä täytyy tehdä koko talon juttu, että kaikki sitten talo sitoutuu siihen. (Kaisa)

Haastateltavat kokivat kasvatustiimien merkityksen tärkeänä sekä vuorovaikutusryhmien järjestämisessä että erityisesti vuorovaikutusleikin periaatteiden soveltamisessa arkipäivän toimintaan. Kasvattajat rakensivat tiimin kesken yhteistä kasvatuskulttuuria ja arvomaailmaa ryhmässä.

Paljon ollaan käsitelty tätä. Et tää on mejän tiimin tai ryhmän tämmönen vahvuus nytte tää vuorovaikutus. (Anne)

Yksi haastateltavista mainitsi myös päiväkodin johtajan tärkeän roolin vuorovaikutusleikkiryhmien mahdollistajana. Johtajan tehtävänä oli pitää vuorovaikutusleikkiä mukana rakenteissa ja mahdollistaa kerhojen jatkuvuus.

7.5 Kasvattajan ammatillinen kehittyminen

Haastateltavat kokivat vuorovaikutusleikin vaikuttaneen merkittävästi heidän tapaansa tehdä kasvatustyötä. Osa haastateltavista korosti oman työnteon tapansa muuttuneen vuorovaikutusleikkiryhmien ohjaamisen myötä.

Mulla on ihan työnteon tapa muuttunu tuolla ryhmässä. Oikeen ihan noloo miten sitä onkaan kasvattanu että. Jotenkin semmosella inhottavalla auktoriteetillä. (Kaisa)

Kaikki haastateltavat kokivat, että vuorovaikutusleikkiryhmästä oli tullut heille itselleen työssä motivoiva tekijä. Osa haastateltavista totesi jaksavansa vuorovaikutusleikkiryhmien avulla paremmin työssään. Leikkiryhmissä arvostettiin erityisesti kiireetöntä ilmapiiriä ja mahdollisuutta keskittyä pieneen lapsimäärään.

...sillon pystyy tekee tätä työtä niinku mä haluaisin tätä työtä tehdä aina. Sua ei häiritse kukaan, sua ei kukaan tuu hakee puhelimeen. Edes oveen ei saa koputtaa. Et se on jo sitten jo niinku katastrofi et meillä on se sopimus et siellä on lappu ovella et vuorovaikutusleikki ja sillon sinne ei tulla niin tärkeää asiaa ei ole. Niin se on niinkun se et se luo niinkun sen rauhan et sä voit ihan tasatarkkaan keskittyä siihen pieneen porukkaan mikä sulla siinä on... (Liisa)

...se on ihan ollu tän kevään ihan taas suola kun saatiin taas ryhmä pysytyn. (Kaisa)

Kasvattajat kokivat, että vuorovaikutusleikki oli parantanut lapsen kohtaamista arjessa. Haastateltavat kokivat oppineensa kuuntelemaan lasta paremmin ja tarttumaan arjen pieniin hetkiin.

...mä uskon että ne kyllä siirtyy sit siihen arkeen ihan tää tämmönen et niinkun näinkin yksinkertainen ajatus et vähemmän puhetta ja enemmän niinkun sitä kosketusta ja silmiin kattomista...(Tiina)

Mut sanotaan et mitä vuorovaikutusleikki on tuonut niin ennen muuta sillon se niinkun kolahti just tää arjen vuorovaikutus lapsen kanssa. Se pysähtyminen. Se pukemistilanne. Mää aina koen tän pukemis... pukemistilanteissa lapsella on hirveesti asiaa sulle. Niin sanotsä aina sille lapselle

et joo joo nyt puetaan. Kerro sitten joskus. Vai pysähdyksä miettiin sitä. (Liisa)

Yksi haastateltavista mainitsi, että vuorovaikutusleikki oli tuonut myös rohkeutta kohdata haastavia vuorovaikutustilanteita arjessa. Rohkeus kohdata rähjäävä ja vastarintaa tekevä lapsi oli lisääntynyt.

7.6 Kehittämisehdotuksia

Haastateltavat korostivat vuorovaikutusleikin merkitystä arjen työkaluna, ei pelkästään erillisenä leikkikerhona. Leikkikerho ei yksistään muuta esimerkiksi yksittäisen lapsen käyttäytymistä toivottuun suuntaan. Leikkikerho voi toimia eräänlaisena sysäyksenä kohti muutosta, mutta pysyvämpään muutokseen tarvitaan arjen vuorovaikutustilanteiden tarkastelua. Aikuisella on mahdollisuus vaikuttaa arjen tilanteisiin, sillä hän tekee valinnat päiväkodissa. Vuorovaikutusleikkitoimintaa kehitettäessä tulisi haastateltavien mukaan korostaa arjen vuorovaikutustilanteiden merkitystä. Periaatteet pitäisi omaksua osaksi omaa päivittäistä toimintaa kasvatustyössä.

Osa haastateltavista totesi, että säännöllinen vuorovaikutusleikkiryhmien toimiminen talossa edesauttaisi vuorovaikutusleikin periaatteiden pysymistä arjessa. Mitä useampi pääsisi mukaan leikkikerhoon, sitä paremmin periaatteet siirtyisivät arkeen.

Kasvattajat toivoivat lisää vuorovaikutusleikkikoulutusta päivähoitoon. Heidän mielestään koulutuksessa vuorovaikutusleikin omaksuu paremmin kuin olemalla oppipoikana toisen ohjaajan vuorovaikutusleikkiryhmässä. Kolme haastateltavista oli käynyt vuorovaikutusleikkikoulutuksen, yksi oli oppinut menetelmän toisen ohjaajan oppipoikana.

Kyllähän mä jotenkin niinkun siis vertaan itteeni niihin jotka oli siinä kaks-päiväsessä jotka pääs oikeen sieltä niinkun sisälle, syvälle kun ne siis tuli sieltä koulutuksesta niin hyvä et ne pysy niinku nahoissaan. Siis sen näki et et mun on pakko päästä niinkun kokeileen tätä ja se oli se oli jotain niin käsin kosketeltavaa se into ja palo siihen. (Tiina)

Eräs kasvattajista ehdotti vanhempien aktivoimista pohtimaan arjen vuorovaikutustilanteita kotona. Vanhempien kanssa voitaisiin keskustella arjen vuorovaikutuksen tärkeydestä esimerkiksi kasvatustilaisuuksissa.

...kyl mä lähtisin haastamaan noita vanhempia sitten tietyllä lailla enempi siihen miettii et mitä se arki on ja niinku se semmonen niinkun niitä pysähtymisen hetkiä sinne kodin arkeen. (Liisa)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Lapset valikoituvat vuorovaikutusleikkiryhmiin

Vuorovaikutusleikkimenetelmä soveltuu ihan kaikille lapsille. Vuorovaikutusleikkiryhmä tarjoaa ryhmän jäsenille pirteää, leikkisää ja huolehtivaa vuorovaikutusta. (Rubin 2003:343; Savola 2009.) Aineiston perusteella vuorovaikutusleikkiryhmien muodostaminen ei ole sattumanvaraista. Kasvattajat toteavat vuorovaikutusleikin soveltuvan kaikille lapsille, mutta lasten valikoitumista vuorovaikutusleikkiryhmään ohjaa tuen tarve. Ryhmään osallistuvat lapset valitaan joko päiväkodin yhteisessä palaverissa tai tiimipalaverissa. Vuorovaikutusleikki ei ole psykologinen menetelmä, mutta se voidaan yhdistää yksilölliseen hoitoon. Menetelmän avulla voidaan kohottaa ryhmän osallistujien itsetuntoa, lisätä luottamusta toisiin ihmisiin ja kasvattaa ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Rubin 2003: 343; Savola 2009.)

Aineistosta nousee esille, että vuorovaikutusleikin tarve koetaan suureksi haastateltujen päiväkodeissa ja joskus kaikilla ryhmän lapsilla voi olla suuriakin tuen tarpeita. Kasvattajat kokivat, että liian montaa erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta ei kuitenkaan kannata ottaa vuorovaikutusleikkiryhmään. Savolan mukaan ei ole tarkoituksenmukaista, että kaikilla lapsilla vuorovaikutusleikkiryhmässä on tuen tarpeita. Ryhmään kannattaisi ottaa aina muutama sellainen lapsi, jolla ei ole tarvetta erityiseen tukeen. (Savola 2009.)

Vuorovaikutusleikkiryhmä voidaan koota iän, aihepiirin tai käyttäytymismallin mukaan (Rubin 2003: 348). Savolan mukaan kuusi on hyvä ryhmäkoko. Pienemmillä lapsilla ryhmä voi olla pienempi. (Savola 2009.) Haastateltavien kasvattajien vuorovaikutusleikkiryhmissä oli 4-6 lasta. Sellaisissa ryhmissä, jotka koostuivat pienistä lapsista tai useasta erityisen tuen tarpeessa olevasta lapsesta, oli vähemmän osallistujia. Kasvattajat kokivat kaikkien lasten sopivat samaan vuorovaikutusleikkiryhmään. Ihan ääripään lapsia, esimerkiksi hyvin arkaa ja hyvin aggressiivista lasta ei kuitenkaan kannata sijoittaa samaan ryhmään. Savola toteaa saman seikan haastattelussa. Arat lapset kärsivät aggressiivisista ja narsistisista lapsista. (Savola 2009.)

Vuorovaikutusleikkiryhmää toteutetaan aina saman ryhmän kanssa. Ryhmään ei oteta uusia jäseniä kesken kaiken eikä siitä poisteta ketään. (Kontu 2001: 91-93.) Kasvattajien vuorovaikutusleikkiryhmät kokoontuivat 8-10 kertaa ja niissä oli läsnä aina samat lapset sekä aikuiset.

8.2 Intensiivisyys on tärkeintä

Aineistosta käy ilmi, että kasvattajat noudattavat melko tarkkaan vuorovaikutusleikin struktuuria. Vuorovaikutusleikkituokion sisällön muodostumiseen vaikuttivat lasten ikä ja erilaiset tarpeet. Vuorovaikutusleikin taustalla on Theraplay työskentelymalli, joka perustuu neljään osa-alueeseen: rakenteellisuuteen, yhteisyyteen, hoivaavuuteen ja haastavuuteen (Savola 2009). Kasvattajat painottivat näistä eri asioita lasten tarpeiden mukaan. Lapset pitivät erityisesti haastavuuden osa-alueeseen liittyvistä rohkeutta vaativista leikeistä kuten ilmapallon poksautuksesta istualtaan. Hoivaavuus oli myös merkittävässä roolissa vuorovaikutusleikkiryhmissä. Pienet lapset nauttivat sylileikeistä ja kaikenikäisten lasten pipejä rasvattiin vuorovaikutusleikkituokion alkupuolella.

Savolan mukaan Theraplayn elementeistä merkittävin on yhteyden rakentaminen lapseen. Mikäli yhteyttä ei ole, ei ole myöskään mahdollista toteuttaa muita Theraplayn elementtejä lapsen kanssa työskennellessä. (Savola 2009.) Vuorovaikutusleikkiryhmissä kasvattajat korostivat tärkeimpänä asiana tuokioiden intensiivisyyttä. Intensiivisyyteen liittyi tärkeänä tekijänä lapsen kohtaaminen. Kasvattajat kokivat lempeän kosketuksen ja intensiivisen katsekontaktin muodostumisen lapsen kanssa tärkeiksi asioiksi. Nämä molemmat kohtaamisen menetelmät rakensivat yhteyttä lapseen.

Vuorovaikutusleikkiryhmissä aikuiset olivat lapsia varten ja koko ryhmän jäsenet yhteydessä toisiinsa. Tuokioissa korostui aikuisen aito läsnäolo. Kasvattajat kokivat vuorovaikutusleikkitoiminnan onnistumisen kannalta tärkeiksi asioiksi vuorovaikutusleikkitoiminnan sisäistämisen, aikuisen rohkean heittäytymisen toimintaan ja leikkimielisyyden. Savola korostaa, että vuorovaikutusleikkiä vedetään omalla persoonalla eikä akateemisilla opeilla. Vuorovaikutusleikissä tarkoituksena on viljellä iloa, leikkimielistä ja huumoria. Aikuinen on aktiivisesti mukana leikkimässä ja lapsen pitää pystyä tuntemaan, että aikuinen haluaa oikeasti olla hänen kanssaan ja nauttia yhteisestä vuorovaikutusleikkituokiosta. (Kontu 2001: 91-93.)

Vuorovaikutusleikissä aikuinen johtaa. Tuokion aikana aikuiset eivät kysele, mitä lapset haluaisivat tehdä. Tarvittaessa aikuinen auttaa lasta vuorovaikutusleikkituokion aikana. Aikuisen johtaminen tuo lapsille turvaa: he voivat luottaa siihen että aikuinen ratkoo mahdolliset ongelmat. (Rubin 2003: 347; Rubin ym. 1989: 27.) Kasvattajien vuorovaikutusleikkiryhmissä ohjaajan rooli korostui turvallisena, tukea antavana ja ohjaavana aikuisena. Aikuinen auttoi lasta haastavilta tuntuissa asioissa.

8.3 Kohtaaminen arjessa paranee

Aineiston perusteella voidaan todeta että vuorovaikutusleikki paransi aikuisten ja lasten vuorovaikutussuhteita. Kasvattajat kokivat suhteen vuorovaikutusleikkiryhmissä olleisiin lapsiin muodostuneen läheiseksi ja tiiviiksi. Lapset olivat oppineet luottamaan vuorovaikutusleikkiryhmän aikuisiin. Vuorovaikutusleikin yhtenä tavoitteena on parantaa luottamusta aikuista kohtaan (Savola 2009). Tämä tavoite siirtyi vuorovaikutusleikkituokios- ta arkeen. Kokkonen päätyi samaan tulokseen kandidaattitutkielmassaan Ryhmä- Theraplain toteuttaminen päiväkodissa ja sen vaikutukset – työntekijöiden näkökulma. Hänen tutkimuksestaan käy ilmi, että kasvattajille oli muodostunut vuorovaikutusleikki- ryhmään osallistuneisiin lapsiin lämmin ja erityinen suhde. Samaan tulokseen päätyi myös Luttinen pro gradu-työssään Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa? Luttisen pro-gradu työn tuloksista käy ilmi, että lasten ja aikuisten vuorovaikutussuhde kehittyi parempaan suuntaan vuorovaikutusleikkitoimin- nan aikana.

8.4 Vuorovaikutusleikki on koko yksikön valinta

Vuorovaikutusleikkiryhmien järjestäminen vaatii koko yksikön yhteistyötä. Toisten ryh- mien kasvattajien on sitouduttava hoitamaan vuorovaikutusleikkiin osallistuvien kasvat- tajien lapsia vuorovaikutusleikkiryhmien ohjauksen aikana. Vuorovaikutusleikki ei voi olla vain yhden päiväkotiryhmän asia.

Kasvattajat korostivat vuorovaikutusleikin merkitystä arjen työkaluna, ei pelkästään erillisenä vuorovaikutusleikkiryhmänä. Kasvattajat olivat tuoneet vuorovaikutusleikin periaatteet myös arkeen. Yhdessä päiväkodissa oli tehty koko päiväkodin vuorovaiku- tussäännöt, joiden tarkoituksena oli kehittää lapsen ja aikuisen kohtaamista arjessa. Eräs kasvattajista oli muokannut vuorovaikutusleikistä päivittäin käytössä olleen työ- menetelmän. Aineistosta käy ilmi, että kaikkien kasvattajien päiväkodeissa vuorovaiku- tusleikki oli tietoinen pedagoginen valinta, josta keskusteltiin koko kasvattajayhteisön keskuudessa. Vuorovaikutusleikistä oli tullut päiväkotien kasvatustyötä ohjaava mene- telmä.

Päiväkodin kasvatuskulttuuri muodostuu kasvatuskäytäntöjen kokonaisuudesta. Ylei- simmillään kasvatuskulttuuri voidaan käsittää ilmapiirinä ja arvojen järjestelmänä, joka ohjaa yhteisöjen kasvatustyötä. (Karila 1997: 63; Kiesiläinen 1994: 3.) Päiväkodin omi- nainen kasvatuskulttuuri tulee esille erityisesti erilaisissa kasvatuskäytännöissä, kuten vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja toiminnan organisoimisessa. Kasvatuskulttuuri näkyy myös päiväkodin yhteistyö- ja suunnittelukäytännöissä. (Karila 1997: 57, 63.)

Aineistosta käy ilmi, että vuorovaikutusleikistä oli tullut osa päiväkodin kasvatuskulttuuria molemmissa päiväkodeissa, joissa kasvattajat työskentelivät. Tämä näkyi kasvattajien kertoman perusteella monellakin tavalla. Toiminnan organisoimisessa kasvatuskulttuuri näkyi vuorovaikutusleikkiryhmien järjestämisessä; molemmissa päiväkodeissa oli järjestetty useita vuorovaikutusleikkiryhmiä. Vuorovaikutusleikin periaatteista keskusteltiin myös koko talon yhteisissä palaverissa ja tiimipalaverissa. Arvot ja periaatteet oli sovellettu arkeen, joka näkyi esimerkiksi yhteisinä vuorovaikutusohjeina ja vuorovaikutusleikkien käyttämisessä päivittäisessä toiminnassa. Vuorovaikutusleikki oli muuttanut kasvattajien tapaa tehdä kasvatustyötä. Lähes kaikki kasvattajat kertoivat, että he olivat vuorovaikutusleikin myötä oppineet kohtaamaan paremmin lapsen arjessa.

Nummenmaa jakaa päiväkodin kasvatuskulttuurin kahteen tasoon: näkymättömään ja näkyvään. Näkymättömässä osassa ovat kulttuurin tiedostamaton osa eli perusoletukset ja uskomukset kasvatuksesta sekä kulttuurin tiedostettu osa eli toimintaa ohjaavat arvot ja tavoitteet. Näkyvä osa kasvatuskulttuuria ilmenee kasvatustoiminnassa: vuorovaikutustoimintana lasten ja vanhempien kanssa sekä fyysisessä ympäristössä ja sen järjestämisessä. Kasvatuskulttuurin ydin on näiden osien yhteys toisiinsa: miten yhteisön näkymätön osa toteutuu kasvatuskulttuurin näkyvässä osassa. (Nummenmaa 2006: 23.) Kasvattajien haastattelujen perusteella voi tehdä sen johtopäätöksen, että päiväkodeissa tapahtui vuoropuhelua näkymättömän osan eli arvojen ja tavoitteiden sekä näkyvän osan eli kasvatustoiminnan välillä. Vuorovaikutusleikkiryhmä koettiin eräänlaisena sysäyksenä kohti muutosta. Pysyvämpään muutokseen tarvittiin kuitenkin kasvattajien mukaan arjen vuorovaikutustilanteiden tarkastelua. Periaatteet pitäisi omaksua osaksi omaa päivittäistä kasvatustyötä. Eräs kasvattajista totesi, että säännöllinen vuorovaikutusleikkitoiminta edesauttaa vuorovaikutusleikin periaatteiden siirtymistä arkeen. Mitä useampi osallistuu vuorovaikutusleikkiryhmään, sitä paremmin periaatteet siirtyvät arkeen.

Kasvattajat toivoivat lisää vuorovaikutusleikkikoulutusta päivähoitoon. Kasvattajat kokivat, että koulutuksessa vuorovaikutusleikin omaksuu parhaiten. Savola suosittelee myös vuorovaikutusleikkikurssin käymistä kasvattajille ennen menetelmän käyttöönottoa (Savola 2009).

9 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyöni eettiset kysymykset liittyivät tutkimustiedon hankintaan ja tiedon käyttöön. Tutkimuksen suorittamista varten hain tutkimusluvan Järvenpään kaupungilta. Tutkimusaineiston keräämisessä kiinnitin huomiota normeihin, jotka ohjaavat tutkimuksen kulkua. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeitä eettisiä periaatteita ovat suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi ym. 2000: 20.) Kaikki tutkimushaastatteluni perustuivat vapaaehtoisuuteen. Kysyin kaikilta haastateltavilta erikseen lupaa nauhoittaa haastattelut nauhurilla. Aineiston käsittelyssä kiinnitin huomiota luottamuksellisuuteen ja anonymiteettiin eli nimettömyyteen. En paljastanut haastateltaville muita haastatteluun osallistuvia henkilöitä. Aineistoa purkaessani tekstimuotoon pyrin kirjaamaan haastateltavien suullisia lausumia mahdollisimman tarkasti. Huolellisella litteroinnilla halusin olla uskollinen aineistolleni ja pyrkiä analysoimaan haastattelumateriaalia mahdollisimman syvällisesti ja kriittisesti. Litterointivaiheessa käytin neljästä haastateltavasta koodeja H1, H2, H3 ja H4. Puhtaaksikirjoitetusta tekstistä ei käy ilmi, ketkä tutkimukseen ovat osallistuneet. Anonymiteetin suojaamiseksi en mainitse myöskään päiväkoiteja enkä tarkkaa aluetta, missä haastattelut on suoritettu. Työni valmistuttua hävitän kaikki haastattelumateriaalit. Haastateltavat kertoivat avoimesti ja luottamuksellisesti omista henkilökohtaisista kokemuksistaan ja näkemyksistään. Haluan anonymiteetin suojaamisella taata sen, että opinnäytetyöni julkaiseminen ei aiheuta haastateltaville ja heidän päiväkodeilleen minkäänlaisia seurauksia.

Laadullisessa tutkimuksessa arvioinnin mittarina voidaan pitää sitä, kuinka luotettava tutkimusprosessi on. Tutkimustekstissä pitäisi pystyä mahdollisimman tarkasti kuvaamaan tutkimustyön eri vaiheita. Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi tutkijan tulee perustella tutkimustekstissään miten hän on päätenyt luokittamaan ja kuvaamaan tutkitavien maailmaa. (Eskola ym. 2008: 210; Hirsjärvi ym. 2000: 189.) Olen kuvannut tutkimukseni vaiheet tutkimustyössäni mahdollisimman tarkkaan. Tutkimustekstistä käy ilmi, miten haastateltavat ovat tutkimukseeni valikoituneet ja kuinka haastattelutilanteet etenivät. Perustelen aineiston analyysimenetelmän ja selvitän analyysin vaiheita. Näiden tutkimustyövaiheiden kuvauksella haluan parantaa työni luotettavuutta.

Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkijan asema tutkimusasetelman luoja ja tulkitsijana. Tiedonantajan kertomus suodattuu aina tutkijan oman kehysten läpi. Esimerkiksi ikä ja sukupuoli vaikuttavat siihen, miten tutkija havainnoi haastattelua. (Tuomi ym. 2009: 135-136.) Omat ennakkotietoni vuorovaikutusleikistä sekä kokemus vuorovaikutusleikkiryhmän ohjauksesta vaikuttivat haastattelun kulkuun sekä aineiston tulkinnaan. Kokemukseni vuorovaikutusleikki-menetelmän käytöstä oli myönteinen ja tämä seikka vaikutti haastattelun kulkuun. Mikäli kokemukseni menetelmästä olisi ollut kiel-

teisempi, haastattelussa olisi tullut kenties esiin enemmän vuorovaikutusleikki-menetelmän heikkouksia. Toisaalta kiinnostus vuorovaikutusleikkimenetelmään ja kokemukset vuorovaikutusleikkiryhmän toiminnasta auttoivat minua teemahaastattelujen tekemisessä. Haastattelut muodostuivat hyvin keskustelunomaisiksi ja pystyin omalla perehtyneisyydelläni aiheeseen syventämään haastattelua.

10 POHDINTA

Vuorovaikutusleikissä vaikuttavinta on menetelmän kokonaisvaltaisuus. Vuorovaikutusleikki ei ole vain leikkikerhonomainen kerran viikossa kokoontuva ryhmätuokio vaan se vaikuttaa kaikkeen kasvatustyöhön arjessa. Haastateltavat kertoivat, että menetelmä oli muuttanut heidän tapaansa kohdata lapsi arjessa. He olivat oppineet kuulemaan lasta ja tarttumaan arjen pieniin vuorovaikutushetkiin lapsen kanssa. Vuorovaikutusleikki oli myös lähentänyt lasta ja aikuista. Vuorovaikutusleikkiä ohjanneelta aikuiselta haettiin arjessakin syliä ja turvaa. Menetelmiä tulee ja menee kasvatustyössä. Vuorovaikutusleikki oli kuitenkin onnistunut vakiinnuttamaan paikkansa arjen työssä. Kasvattajien mukaan vuorovaikutusleikki näkyi monella tasolla päiväkodin arjessa: yhteisissä arvoissa ja asenteissa, toiminnan organisoinnissa ja vuorovaikutussuhteessa lapsen kanssa. Menetelmä näyttäisi muodostuneen osaksi kasvatuskulttuuria kasvattajien päiväkodeissa. Kasvatuskulttuurin tarkempaan erittelyyn tutkimukseni otos on kuitenkin mielestäni liian pieni. Neljä kasvattajaa ei pysty kertomaan luotettavasti koko päiväkodin ilmapiiristä ja toiminnasta. Kasvatuskulttuuri käsitteen käyttö tässä työssä liittyykin enemmän vuorovaikutusleikki-menetelmän hahmottamiseen kuin päiväkodin yleisen toimintakulttuurin arviointiin. Kasvatuskulttuuri käsitteen käytöllä olen halunnut tuoda ilmi vain sen, mitä kasvattajat haastatteluissa kertoivat: vuorovaikutusleikki vaatii koko päiväkodin yhteistyötä sekä yhteisen kasvatuservomaailman luomisessa että käytännön kasvatustoiminnan tasolla.

Yhteisten kasvatustavoitteiden toteuttaminen päiväkodissa vaatii sitoutumista. Sitoutuminen vuorovaikutusleikki-menetelmään edellyttää menetelmän arvojen ja periaatteiden omaksumista. Vuorovaikutusleikki-menetelmää kehitettäessä päiväkodissa kannattaisi kiinnittää erityistä huomiota menetelmän perehdytykseen. Jokaisella päiväkodin kasvattajalla tulisi olla mahdollisuus osallistua vuorovaikutusleikki-koulutukseen tai toimia kokeneemman ohjaajan työparina vuorovaikutusleikkituokioissa. Keskustelu päiväkodin kasvatuskäytännöistä ja käytäntöjen taustalla olevien arvojen ja asenteiden pohdittaminen yhteisissä palavereissa edesauttaisi vuorovaikutusleikki-menetelmän käyttöön-

ottoa. Uuden menetelmän omaksuminen vaatii kasvattajilta uteliaisuutta, rohkeutta ja kiinnostusta kehittää yksikön toimintaa ja omaa ammatillista osaamista. Sitoutuminen vuorovaikutusleikki-menetelmään edellyttää kasvattajilta motivaatiota kehittää ja parantaa omaa työtään ja työyhteisön toimintaa.

Pääkaupunkiseudun päiväkotien ryhmät ovat suuria. Yhdessä ryhmässä lapsia saattaa olla jo lähes kolmekymmentä. Suuressa ryhmässä kasvattajan mahdollisuus keskittyä yksittäiseen lapseen tai pieneen lapsiryhmään heikkenee kun ohjattavana on jatkuvasti useita lapsia. Suurissa ryhmissä puhutaankin ammattislangia käyttäen ”massojen liikuttelusta”. Kasvattajan tärkeimmäksi tehtäväksi nousee tällöin suuren lapsiryhmän siirtäminen päivän aikana paikasta toiseen. Yksilöt katoavat massan sekaan. Kasvattajat kokivat pienen ryhmän ja mahdollisuuden keskittyä yksittäisiin lapsiin yhtenä tärkeimmistä asioista vuorovaikutusleikkiryhmätoiminnassa. Jäin miettimään, kuinka paljon tällä pieneen ryhmään keskittymisellä oli vaikutusta vuorovaikutusleikin myönteiseen kuvaan. Olisiko tulos ollut sama jos vuorovaikutusleikkiryhmässä olisi ollut enemmän lapsia? Tai vaihtoehtoisesti olisiko näin pienessä ryhmässä mitä tahansa ohjattua toimintaa käyttäen saatu yhtä positiivista palautetta?

Tutkin opinnäytetyössäni varhaiskasvattajien kokemuksia vuorovaikutusleikin käytöstä päiväkodissa. Näkökulma vuorovaikutusleikkiin on rajallinen: siinä kuuluu vain kasvattajan ääni. Lasten kokemukset vuorovaikutusleikistä jäävät selvittämättä. Kaikki haastattelemani kasvattajat olivat todella innostuneita vuorovaikutusleikki-menetelmästä. Osalle se oli antanut uuden kipinän työn tekemiseen ja motivoinut jaksamaan omassa työssä. Olisi mielenkiintoista tietää, miten lapset kokevat vuorovaikutusleikkituokiot. Kasvattajien lapsilta ja vanhemmilta saama palaute oli ollut positiivista. Seuraava jatkotutkimuksen aihe voisikin keskittyä juuri lasten kokemuksiin. Aikuiset kokivat tulleen lähemmäksi lasta ja kuuntelevansa lasta paremmin kuin ennen vuorovaikutusleikkiryhmätoimintaa. Kokevatko lapset tulevaisuutta kuulluksi ja kohtaavansa läsnä olevan aikuisen myös paremmin vuorovaikutusleikin jälkeen kuin ennen sitä?

Tuloksista käy ilmi, että vuorovaikutusleikkiryhmiin valikoitui tukea tarvitsevia lapsia. Kasvattajien päiväkodeissa leikkiryhmät eivät olleet kaikille lapsille. Valikoitumisen syy ei ollut siinä, etteivätkö kasvattajat olisi halunneet vuorovaikutusleikkiä kaikille lapsille ohjata. Vuorovaikutusleikkiryhmien pitäminen oli kiinni henkilöresurssista. Päiväkodissa aikuisia ei ole koskaan liikaa. Kasvattajien määrä ryhmässä on tarkkaan laskettu. Vuorovaikutusleikin pitäminen vaatii kahden aikuisen mukanaolon. Tämä voi muodostua esteeksi järjestää vuorovaikutusleikkiryhmiä päiväkodissa. Miten paikataan puuttuvien kasvattajien poissaolo ryhmässä sillä aikaa, kun kasvattajat ovat ohjaamassa vuoro-

vaikutusleikkiryhmää? Haastateltavat kertoivat toisten ryhmien kasvattajien hoitavan vuorovaikutusleikkiryhmää vetävän kasvattajan lapsia sillä aikaa kun kasvattaja on vuorovaikutusleikkiryhmässä. Mikäli vuorovaikutusleikkiä halutaan tarjota leikkikerhomaaisena toimintana kaikille lapsille päiväkodissa, vuorovaikutusleikkiryhmien määrä lisääntyy. Jaksavatko kasvattajat huolehtia toisten ryhmien lapsista useammin? Vuorovaikutusleikkiryhmien aktiivisempaa käyttöä päiväkodissa saattaisi helpottaa, jos ainakin toinen vuorovaikutusleikkiryhmän aikuisista ei olisi missään ryhmässä kasvatusvastuullisena. Tällaisessa tapauksessa vain yhden ryhmän kasvattajan tarvitsisi olla poissa oman ryhmän ohjauksesta. Avustajan roolissa voi toimia kuka vaan, esimerkiksi työharjoittelija tai alan opiskelija.

Taloudellisuus on tärkeä asia päiväkodin toiminnassa. Kunnallisissa palveluissa, kuten päivähoidossa, määrärahojen niukkuus on tosiasia. Vuorovaikutusleikki on melko taloudellinen menetelmä. Vuorovaikutusleikin oppii nopeasti: koulutus kestää vain pari päivää. Tarvittaessa vuorovaikutusleikkiä voi levittää työyhteisössä mestari-kisällimenetelmällä. Kokeneemmat vuorovaikutusleikkiohjaajat voivat opettaa toisia menetelmän käyttöönottamisessa. Vuorovaikutusleikkiin ei myöskään tarvita mitään ylimääräistä rekvisiittaa. Leikkivälineinä käytetään edullisia tarvikkeita kuten pumpulipalloja, maalaussuteja, perusrasvaa ja pyykkipoikia. Hyvin usein leikkivälineeksi kelpaa myös oma keho. Mikään ei ole mukavampaa kuin aikuisen kaataminen istualtaan kumoon tai lentäminen lentokoneena aikuisen jalkojen päällä. Vuorovaikutusleikki sopii kaiken ikäisille lapsille ja sitä on mahdollista toteuttaa päiväkodin omissa tiloissa arjen päivärytmiin sopivana ajankohtana. Vuorovaikutusleikkituokioiden periaatteiden ja leikkien soveltaminen arjen kasvatustoimintaan lisää menetelmän arvoa.

Opinnäytetyöprosessini on ollut mielenkiintoinen. Alun perin lähdin tekemään työtäni ihan toisesta näkökulmasta kuin mihin lopullisessa työssäni päädyin. Työni tutkimuskysymykset tarkentuivat oikeaan muotoonsa vasta haastattelujen analysoinnin jälkeen. Olen halunnut tutkimuksessani painottaa aineistolähtöisyyttä. Koen, että ainoa tapa jolla minun oli mahdollista saada kasvattajien omakohtaista ja syvällistä tietoa vuorovaikutusleikistä, oli antaa heidän itsensä kertoa aiheesta mahdollisimman vapaasti. Haastatteluista kertyi paljon materiaalia. Haastatteluaineiston litteroiminen sanasta sanaan vei aikaa. Jälkikäteen ajateltuna haastateltavia olisi voinut olla yksi vähemmän tai sitten olisin voinut tiukemmin ohjata haastattelun kulkua. Jouduin karsimaan haastattelumateriaalia pois runsaasti ennen tulosten muodostamista. Aineistoa kertyi niin paljon, että siitä olisi saanut toisenkin opinnäytetyön tehtyä.

Toivon opinnäytetyöni herättävän kasvattajien kiinnostuksen vuorovaikutusleikki-menetelmään. Kaiken kiireen ja suorittamisen keskellä lapsen aito kohtaaminen on asia, joka arkipäivän päiväkodissa tehtävästä kasvatustyöstä ei saisi koskaan kadota. Tämän opinnäytetyöni tulosten perusteella voi todeta, että vuorovaikutusleikki haastaa kasvattajan pohtimaan omaa tapaansa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Menetelmä, joka herättää ammattikasvattajan tutkimaan omaa työtapaansa ja kasvatuservojaan päiväkodissa, on tutustumisen arvoinen.

LÄHTEET

- Eskola, Jari – Suoranta, Juha 2008: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari – Vastamäki Jaana 2007: Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: PS-kustannus. 25-43.
- Hirsjärvi, Sirkka 1997: Kasvatuksen arvoperusta ja päämäärät. Julkaisussa Hirsjärvi, Sirkka –Huttunen, Jouko Johdatus kasvatustieteeseen. 4.-5.painos. Juva: WSOY. 63-68.
- Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hofstede Geert 1993: Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi. Juva: WSOY.
- Jernberg, Ann M. – Booth, Phyllis B. 2003: Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy.
- Karila, Kirsti 1997: Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Edita.
- Keskinen, Soili 2000: Päiväkodin toimintakulttuuri henkilöstön yhteistyön säätelijänä. Julkaisussa: Haapamäki, Jouko - Kaipio, Kalevi – Keskinen, Soili – Uusitalo, Ilkka – Kuoksa, Maria: Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Helsinki: Tammi. 138-153.
- Kiesiläinen, Liisa 1994: Kasvatusyhteisöjen kulttuurivallankumous. Kriittinen korkeakoulu julkaisuja n:o 16. Helsinki: Kriittinen korkeakoulu.
- Kiesiläinen, Liisa 1988: Päiväkodin kasvatuskulttuuri. Kasvatuskulttuuriprojekti. Kriittinen korkeakoulu julkaisuja n:o 10. Helsinki: Kriittinen korkeakoulu.
- Kokkonen, Sanna 2008: Ryhmä-Theraplayn toteuttaminen päiväkodissa ja sen vaikutukset – työntekijöiden näkökulma. Kandidaatintutkielma. Erityispedagogiikka. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto.
- Kontu, Elina 2001: Vuorovaikutuksesta leikkiin ja leikistä draamaan – ”Lähdetään yhdessä tähdenlennolle”. Julkaisussa Pihlaja, Päivi – Kontu, Elina (toim.): Työkaluja päivähoidon erityiskasvatukseen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. 84-111.
- Louhivaara, Katja 2005: Theraplay-menetelmän kuvausta ja arviointia. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkodokumentti.
<http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2005/f8c51a_louhivaara1476.pdf>. Luettu 29.10.2008.

- Luttinen, Hilikka 2006: Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa? Pro gradu-tutkielma. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7793/URN_NBN_fi_jyu-2006553.pdf?sequence=1>. Luettu 29.10.2008.
- Mäkelä, Jukka – Vierikko, Helena 2004: Kuinka yhteys löytyy? Vuorovaikutusterapia huostaanotettujen lasten hoidon tukena. Raportti Theraplay-projektista SOS-lapsikylässä 2001-2004. Espoo: SOS-lapsikylä ry.
- Nummenmaa, Anna Raija 2006: Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Karila, Kirsti – Alasuutari, Maarit – Hännikäinen, Maritta – Nummenmaa, Anna Raija –Rausku-Puttonen, Helena (toim.): Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 19-33.
- Rantala, Katja 1999: Terapeuttinen leikki sairaan lapsen hoitomuotona. Kokemuksia Theraplay-työskentelytavasta. Julkaisussa Saarinen, Erja (toim.): Sairaana ja vammaisen lapsen hyvä elämä. Lastensuojelun keskusliitto. 2. painos. Helsinki: Edita. 134-143.
- Rubin, Phyllis 2003: Ryhmä-Theraplay. Julkaisussa Theraplay. Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien Kustannus Oy. 343-358.
- Rubin, Phyllis B. – Tregay, Jeanine 1989: Play with Them. Theraplay Groups in the Classroom. Illinois: Charles C Thomas.
- Savola, Sinikka 2009. Erityislastentarhanopettaja, Ryhmätheraplay-kouluttaja. Vantaa. Haastattelut 16.3.2009 ja 10.9.2009.
- Sosiaalitaito. Lapsuuden arvokas arki ARVO-hanke. Verkkodokumentti.
<http://www.sosiaalitaito.fi/sidosryhma_arvo_esittely.asp>. Luettu 29.10.2008.
- Suomen Theraplay-yhdistys ry. Theraplay terapeutiksi kouluttautuminen Suomessa. Verkkodokumentti. <<http://www.theraplay.fi/index.php?k=4209>>. Luettu 10.9.2009.
- Strandell, Harriet 1995: Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Uusitalo, Ilkka 2000: Kasvatus ja oppiminen päivähoito- ja toimintakulttuurina. Julkaisussa: Haapamäki, Jouko - Kaipio, Kalevi – Keskinen, Soili – Uusitalo, Ilkka – Kuoksa, Maria: Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. Helsinki: Tammi. 50-64.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Verkkodokumentti.
<<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>>. Luettu 19.10.2009.
- Vilka, Hanna 2005: Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Taustatiedot

Milloin ja missä olet oppinut vuorovaikutusleikki-menetelmän käytön?

Kuinka pitkään olet ohjannut vuorovaikutusleikki-ryhmiä?

Missä olet ohjannut ryhmiä?

Minkä ikäisiä osallistujia ryhmissä on ollut?

1. Teema

Vuorovaikutusleikin toteuttaminen

- kenelle olet ohjannut
- minkä ikäisiä lapsia ryhmässä on ollut
- mihin vuorovaikutusleikissä mielestäsi pyritään
- miten muodostat lapsiryhmän
- mitä periaatteita sinulla on vuorovaikutusleikkiryhmässä
- miten leikkiryhmässäsi näkyvät seuraavat elementit: hoiva, lapsen aktivointi myönteisellä sävyllä, haasteellisuus ja onnistumisen kokemukset sekä huumori ja leikkimielisyys
- millaisia asioita vuorovaikutusleikkiryhmän toteuttaminen vaatii päiväkodissa

2. Teema

Vuorovaikutusleikki päiväkodin arjessa

- miten olet soveltanut arjen toimintaan
- miten vuorovaikutusleikki on vaikuttanut omaan toimintaasi
- millaisia muutoksia olet havainnut vuorovaikutusleikkiryhmään osallistuneissa lapsissa
- miten vuorovaikutusleikkiä voisi paremmin hyödyntää päiväkodissa
- mitä muuta haluaisit sanoa

3.9.2009 § 10

Varhaiskasvatuksen johtaja

Dnro 0/0

Kaava

Asia	PÄÄTÖS TUTKIMUSLUVASTA
Esittely	<p>Metropolia-ammattikorkeakoulussa opiskeleva Julia Lappeteläinen anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Opinnäytetyön aiheena on vuorovaikutusleikki tunnettyöskentelyn tukena varhaiskasvatuksessa. Tutkimus tehdään teemahaastatteluiluina, joiden kohderyhmä on työmenetelmää käyttäneet kasvattajat. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa vuorovaikutusleikin merkitystä varhaiskasvatuksen työvälineenä. Tutkimussuunnitelma on liitteenä.</p>
Päätös	<p>Myönnän Julia Lappeteläiselle tutkimusluvan opinnäytetyötään varten. Opinnäytetyön aiheena on vuorovaikutusleikki tunnettyöskentelyn tukena varhaiskasvatuksessa. Tutkimus tehdään teemahaastatteluiluina, joiden kohderyhmä on työmenetelmää käyttäneet kasvattajat. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa vuorovaikutusleikin merkitystä varhaiskasvatuksen työvälineenä. Opinnäytetyön valmistuttua Julia Lappeteläinen toimittaa tutkimuksen tulokset käytettäväksi Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuksen kehittämistyössä.</p> <p>Varhaiskasvatuksen johtaja</p> <p>Mirja Varis</p>
Päätöksen valtuutus	Sosiaali- ja terveyslautakunta 2.4.2008 § 18
Muutoksenhaku	<p>Oikaisuvaatimusviranomainen, osoite: Hallintokatu 2, 04400 JÄRVENPÄÄ Oikaisuvaatimusaika: 14 vrk tiedoksiannosta</p>
Kopio päätöksestä	Julia Lappeteläinen